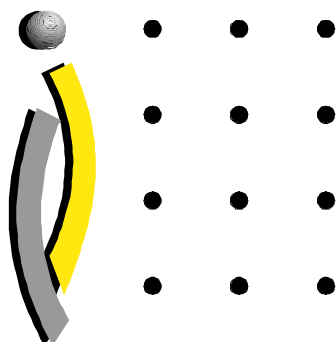

Poročilo o spremljanju izobraževalnih programov srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja

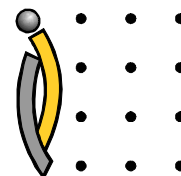
(Ladijski strojni tehnik, Plovni tehnik, Predšolska vzgoja, Prometni tehnik, Tehnik optik)

Nosilec:
Center RS za poklicno izobraževanje

(nelektorirano)

Ljubljana, november 2003

Poročilo o spremljanju izobraževalnih programov srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja

Ljubljana, november 2003

Nosilec:

Center RS za poklicno izobraževanje

Avtorica in tehnična urednica:

Andreja Čater

Priprava metodologije:

mag. Marija Tome

Andreja Čater

Statistična obdelava podatkov:

Andreja Čater

V S E B I N A

	str.
1. UVOD.....	4
2. UPORABLJENI INSTRUMENTI IN METODE SPREMLJANJA.....	5
2.1 VIDIKI SPREMLJANJA.....	6
3. UGOTOVITVE SPREMLJANJA IN INTERPRETACIJA.....	7
3.1 POSTOPONO VPELJEVANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV.....	7
3.2 UČNI USPEH DIJAKOV PRI POKLICNI MATURI.....	8
3.3 OCENA VSEBINE IN ZGRADBE PREDMETNIKA.....	9
3.4 OCENA POSAMEZNEGA PREDMETA OZ. KATALOGOV ZNANJA.....	11
3.4.1 Ocena položaja predmeta v programu.....	11
3.4.2 Korelacije med predmeti.....	11
3.4.3 Globalna ocena ciljev in vsebin predmeta.....	12
3.4.4 Ocena posamezne vrste ciljev.....	13
3.4.5 Obsežnost in težavnost katalogov znanja.....	17
3.4.6 Uresničitev zahtev kataloga znanja.....	19
3.4.7 Mnenje o izpitnih katalogih.....	20
3.5 MNENJA O IZOBRAŽEVALNEM PROGRAMU KOT CELOTI.....	20
3.5.1 Obremenjenost dijakov.....	20
3.5.2 Globalna ocena izobraževalnega programa.....	21
3.6 MNENJA DIJAKOV.....	22
3.7 URESNIČEVANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV.....	25
3.7.1 Pogoji za izvedbo pouka.....	25
3.7.2 Metode in oblike učenja ter poučevanja.....	27
3.7.3 Spopolnjevanje učiteljev.....	28
4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI.....	29
5. LITERATURA IN VIRI.....	34

Poročilo o spremljanju izobraževalnih programov srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja

1. UVOD

Center kot del svojih rednih aktivnosti opravlja spremljanje novih oz. prenovljenih izobraževalnih programov v šolsko prakso. S poročilom podajamo ugotovitve o prenovljenih programih srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja, ki so bili vpeljeni v šolskem letu 1998/99, dijaki pa so izobraževanje zaključili leta 2002. V spremljanje je bilo tako zajetih pet prenovljenih programov srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja, in sicer: Ladijski strojni tehnik, Plovbni tehnik, Predšolska vzgoja, Prometni tehnik ter Tehnik optik. Programi so se izvajali na skupno 10 šolah.

Pri pripravi načrta spremljanja smo upoštevali predloge in sklepe Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje, ki je ob obravnavi in spremljanju prvih izobraževalnih programov opozoril na nekatere vidike spremljanja. Strokovni svet je CPI zadolžil za pripravo in uresničitev načrta spremljanja, da bi tako pridobili odgovore na nekatera odprta vprašanja ter konkretne predloge za popravke izobraževalnih programov.

Spremljanje je bilo osredotočeno na uresničevanje izobraževalnih programov, na ustreznost predmetnikov, vsebinsko ustreznost katalogov znanja, njihovo obsežnost, zahtevnost ter na pogoje za uresničevanje programov.

Ocene in mnenja ravnateljev, učiteljev ter dijakov smo pridobili z anketnimi vprašalniki. Za interpretacijo smo uporabili tudi strokovno gradivo o poklicnem in strokovnem izobraževanju ter razpoložljive statistične podatke.

2. UPORABLJENI INSTRUMENTI IN METODE SPREMLJANJA

Metodologija spremljanja izobraževalnih programov srednjega strokovnega izobraževanja je bila pripravljena na podlagi Načrta evalvacijskih in razvojnih projektov za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja (18. 12. 1998), Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov ter drugih normativnih predpisov, zlasti šolske zakonodaje. Izhajali smo tudi iz ugotovitev predhodno pripravljenih poročil o spremljanju izobraževalnih programov.

Center RS za poklicno izobraževanje opravlja spremljanje kot zunanji evalvator, ki pa je pritegnil k sodelovanju tiste, ki izobraževalni proces, programe in kataloge znanja najbolj poznajo, to je ravnatelje, učitelje ter dijake.

Za pridobitev podatkov o izobraževalnih programih smo uporabili:

- Izobraževalne programe srednjega strokovnega izobraževanja: Ladijski strojni tehnik, Plovbni tehnik, Predšolska vzgoja, Prometni tehnik ter Tehnik optik. Uporabili smo splošne dele programov, kataloge znanja in izpitne kataloge.
- Podatke Ministrstva za šolstvo, znanost in šport o vpisu v programe srednjega strokovnega izobraževanja.
- Podatke Državnega izpitnega centra o uspehu pri poklicni maturi.

Za spremljanje izobraževalnih programov je bil pripravljen naslednji instrumentarij:

- Vprašalnik za učitelje splošno-izobraževalnih in strokovno-teoretičnih predmetov ter praktičnega pouka: »Evalvacija izobraževalnega programa srednjega strokovnega izobraževanja in katalogov znanja, 1. letnik 1998/99« ter »Evalvacija katalogov znanja v izobraževalnih programih srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja, 2., 3. in 4. letnik«.
- Vprašalnik za ravnatelje: »Spremljava izobraževalnega programa«.
- Vprašalnik za dijake.

Spremljanje je bilo opravljeno v dveh delih, in sicer najprej po prvem letniku izvajanja (vprašalniki za ravnatelje ter učitelje) ter ob koncu šolanja, v četrtem letniku (vprašalniki za učitelje ter za dijake). Vprašalnike smo naslovili na učitelje, ravnatelje ter dijake vseh šol, ki so izvajale nove oz. prenovljene programe srednjega strokovnega izobraževanja.

Podatke o številu izpolnjenih vprašalnikov o izobraževalnih programih prikazujeta naslednji dve preglednici.

Preglednica 1: Vrnjeni vprašalniki po predmetnih področjih

Letnik	Učitelji sploš. predmetov		Učitelji strok. predmetov		Učitelji praktičnega pouka		Skupaj št.	Ravn. št.	Dijaki Št.
	št.	%	št.	%	št.	%			
1. letnik	70	77,7	15	16,7	5	5,6	90	8	192
4. letnik	80	52,3	68	44,4	5	3,3	153		
Skupaj	150	61,7	83	34,2	10	4,1	243	8	192

Preglednica 2: Vrnjeni vprašalniki po programih

Program	Število vrnjenih vprašalnikov		
	Učitelji	Ravnatelji	Dijaki
Predšolska vzgoja	74	2	102
Tehnik optik	34	1	21
Plovbni tehnik	31	1	12
Ladijski strojni tehnik	24	1	3
Prometni tehnik	80	3	54
Skupaj	243	8	192

Kot vidimo iz preglednice 1, je med anketiranimi več učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov. Med učiteljskim osebjem prevladujejo ženske (56,8 %, 43,2 % pa je moških). Povprečno število službenih let v izobraževanju znaša 14,9 leta, od tega v poklicnem ali strokovnem šolstvu približno 12 let in pol. Po izobrazbi prevladujejo učitelji z visokošolsko izobrazbo (teh je 89,9 %), višjo izobrazbo ima 3,4 % anketiranih učiteljev, srednjo pa 6,7 %. Učitelji s srednjo in višjo izobrazbo so učitelji praktičnega pouka.

Analizo smo opravili s statističnim programskim paketom SPSS. Za analizo podatkov smo uporabili različne statistične metode in oblikovali te parametre:

- Frekvenčne porazdelitve in odstotne deleže po posameznih vprašanjih – le-te so predstavljene bodisi v obliki grafov oz. slik bodisi kot preglednice.
- Križne tabele.
- Aritmetične sredine ter primerjava aritmetičnih sredin pri numeričnih spremenljivkah na 5-stopenjski lestvici – z analizo variance smo preverili, ali pri določeni spremenljivki obstajajo statistično pomembne razlike med skupinami anketirancev.
- Za spremenljivke na nominalni oz. ordinalni lestvici pa smo pomembnost razlik med skupinami anketirancev ugotavljali s pomočjo hi-kvadrat testa.

Nekatere podatke smo obdelali ročno, to je bilo pri analizi odprtih odgovorov, ko so anketiranci podali svoja mnenja in predloge o posameznih sestavinah programa, katalogih znanja ter drugih vprašanjih.

Vprašalniki so bili sestavljeni tako, da so učitelji ocenjevali strinjanje s trditvijo na pet-stopenjski številčni lestvici, pri čemer »5« vselej pomeni »najboljše«, »najustreznejše«, oz. tisto, s čimer se »najbolj strinja«, »1« pa obratno »najslabše«, »najmanj ustrezno«, oz. tisto, s čimer se »sploh ne strinja«. Druga vrsta vprašanj so bila na nominalni ali ordinalni lestvici, pri čemer so anketiranci izbrali ustrezen odgovor. Pri nekaterih vprašanjih je bilo možno izbrati več odgovorov. Pri določenih vprašanjih so anketiranci sami pripisali ustrezno oceno (zaporedno številko oz. delež) vnaprej ponujenim odgovorom. Pri več vprašanjih so anketiranci imeli možnosti napisati lastna mnenja, pripombe in predloge.

2.1 VIDIKI SPREMLJANJA

Pri spremljanju so nas zanimala temeljna vprašanja v zvezi z izobraževalnimi programi:

- ◆ Postopno vpeljevanje programov.
- ◆ Učni uspeh dijakov.
- ◆ Ocena vsebine in zgradbe predmetnika:
 - Predmetnik kot celota.
 - Razmerje med obsegom splošnoizobraževalnih in strokovnoteoretičnih predmetov ter praktičnega izobraževanja.
 - Predlogi za spremembo predmetnika.
- ◆ Ocena posameznega predmeta je zajemala naslednje:
 - Ocena položaja in razporeditve predmeta v programu.
 - Povezanost ter z drugimi predmeti ter morebitna prekrivanja.
 - Ocena, kako predmet prispeva k uresničevanju ciljev izobraževanja in razvijanju posebnih lastnosti in vrednot, značilnih za bodoči poklic.
- ◆ Ocena katalogov znanja:
 - Ustreznost opredeljenosti posameznih vrst (informativnih, formativnih in socializacijskih) ciljev v katalogih znanja.
 - Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja.

- Razmerje med vajami ter teoretičnim poukom.
- Zahtevnost, težavnost, obsežnost, aktualnost katalogov znanja...
- Uresničevanje zahtev katalogov znanja.
- Predlogi za spremembo vsebin v katalogih znanja.
- ◆ Ocena izpitnih katalogov (2. in 4. predmet pri poklicni maturi):
- ◆ Globalna ocena programa:
 - Obremenjenost dijakov.
 - Uravnoveženost vseh vrst znanja (splošno, strokovno, praktično).
 - Spodbujanje poklicne socializacije ter osebnostnega razvoja dijakov.
 - Spodbujanje sodobnih pristopov v izobraževanju.
 - Ustreznost programa za nadaljnje izobraževanje.
 - Uravnoveženost znanja glede na tehnološki razvoj.
- ◆ Ugotavljanje mnenj dijakov je zajemalo naslednja vprašanja:
 - Odnosi z učitelji ter sošolci.
 - Zahtevnost posameznih predmetov.
 - Zadovoljstvo z delovno prakso.
 - Priprave na poklicno maturo.
 - Načrti po končani srednji strokovni šoli.
- ◆ Uresničevanje izobraževalnega programa:
 - Pogoji za izvedbo pouka (učbeniki, materialni pogoji – prostor in učni pripomočki).
 - Metode in oblike učenja in poučevanja ter uvajanje novosti pri pouku.
 - Strokovno in pedagoško usposabljanje učiteljev.

3. UGOTOVITVE SPREMLJANJA IN INTERPRETACIJA

3.1 POSTOPNO VPSELJEVANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

Prvi izobraževalni programi, pripravljene v skladu z Izhodišči iz leta 1996, so bili uvedeni v prakso s šolskim letom 1996/ 97, v šolskem letu 1998/99 pa so bili pripravljene oz. prenovljeni prvi programi srednjega strokovnega izobraževanja, ki so jih šole uvajale takole:

- *Plovni tehnik, Ladijski strojni tehnik.* Srednja pomorska šola Portorož.
- *Predšolska vzgoja.* III. gimnazija Maribor, Gimnazija Celje – Center, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, Srednja šola Venca Pilon Ajdovščina, Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana.
- *Prometni tehnik.* Tehniški šolski center Nova Gorica, Srednja prometna šola Maribor, Srednja strokovna in poklicna šola Celje.
- *Tehnik optik.* Steklarska šola Rogaška Slatina.

V naslednjih šolskih letih se je število prenovljenih programov srednjega strokovnega izobraževanja širilo, tako da je bilo do vključno šolskega leta 2001/2002 prenovljenih skupno 35 prenovljenih programov srednjega strokovnega izobraževanja.

Podatke o vpisu mladine v programe, za katere smo opravili spremljanje, prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 3: Dijaki v spremljanih programih srednjega strokovnega izobraževanja za prvo vpisno generacijo od šolskega leta 1998/99 do 2001/02

Program	1. letnik (ŠL 1998/99)		2. letnik (ŠL 1999/00)		3. letnik (ŠL 2000/01)		4. letnik (ŠL 2001/02)	
	Št. odd.	Št. Dij.	Št. odd.	Št. dij.	Št. odd.	Št. dij.	Št. odd.	Št. dij.
Ladijski strojni tehnik	1	19	1	9	1 (K)	11	1 (K)	7
Plovbni tehnik	1	23	1	22	1 (K)	22	1 (K)	20
Predšolska vzgoja	9	281	9	272	9	255	9	249
Prometni tehnik	10	324	9	256	9	251	8	221
Tehnik optik	1	28	1	26	1	25	1	23
SKUPAJ	22	675	21	585	20	564	19	520

Podatki za prvo generacijo kažejo na približno 23 % padec vpisa od prvega do zadnjega letnika. Najvišji osip je, kot smo ugotavljali tudi v predhodnih poročilih, na prehodu med prvim ter drugim letnikom in se nato postopoma znižuje.

3.2 UČNI USPEH DIJAKOV PRI POKLICNI MATURI

Temeljna novost, s katero so se učitelji in dijaki srednjih strokovnih srečali v letu 2002, je bila uvedba poklicne mature kot oblike zaključka šolanja v programih za pridobitev srednje strokovne izobrazbe.

V okviru spremljave smo ugotavljali tudi uspeh pri poklicni maturi. V preglednici prikazujemo število vseh kandidatov, ki so opravljali poklicno maturo in odstotek pozitivnih kandidatov, razdeljenih po poklicih. Zaradi primerjave je uspeh prikazan tudi sumarno – torej za vse kandidate (mladina), ki so v letu 2002 opravljali poklicno maturo. V preglednici so upoštevani podatki po jesenskem izpitnem roku.

Podatke je zbral Državni izpitni center (Poročilo o poklicni maturi 2002 – Spomladanski in jesenski izpitni rok; 2002).

Preglednica 4: Uspeh pri poklicni maturi

Izobraževalni program	VSI	Št. pozitivnih	% pozitivnih
Ladijski strojni tehnik	3	1	33,3
Plovbni tehnik	14	14	100
Predšolska vzgoja	217	206	94,9
Prometni tehnik	194	175	90,2
Tehnik optik	22	16	72,2

Skupni uspeh dijakov v spremljanih programih ne zaostaja za uspehom na nacionalni ravni, vendar so med posameznimi programi precejšnje razlike. Tako so npr. v programu Plovbni tehnik vsi, ki so pristopili k opravljanju poklicne mature, le-to tudi uspešno opravili. V programu Ladijski strojni tehnik pa je bil po jesenskem izpitnem roku od treh kandidatov uspešen le en sam. Uspeh kandidatov v vseh programih, v katerih so dijaki v letu 2003 opravljali poklicno maturo, je bil 93,1%. Maturo je sicer opravljalo 9528 kandidatov, 8870 pa je bilo po jesenskem uspešnih.

Zaskrbnjujoče je predvsem dejstvo, da dokaj nizek delež kandidatov, ki so prišli do četrtega letnika, opravlja poklicno maturo. Od skupaj 520 vpisanih v zaključni letnik (gl. preglednico 3), je poklicno maturo opravljajo le 450 kandidatov, kar znaša 87 %. Vzrokov, zakaj so nekateri odnehali tik pred koncem izobraževanja, sicer nismo raziskovali, vendar gre v večini primerov za neizpolnjevanje pogojev za pristop k poklicni maturi (neopravljene obveznosti zaključnega letnika).

3.3 OCENA VSEBINE IN ZGRADBE PREDMETNIKA

V zvezi s predmetnikom so ravnateljji in učitelji posredovali oceno o predmetniku kot celoti in po posameznih elementih znotraj predmetnika. Svoje ocene so izrazili s pomočjo 5-stopenjske lestvice, pri čemer 1 pomeni, da »se s trditvijo sploh ne strinja«, 5 pa, da »se s trditvijo popolnoma strinja«.

3.3.1 Ocena predmetnika kot celote

Učitelji in ravnateljji so predmetnik programa ocenili v primerjavi s predhodnim (neprenovljenim) predmetnikom in glede na to, kako ustreza sprotnim in razvojnim potrebam poklica ter zastopanost različnih vrst znanja. Ocene so prikazane v spodnji preglednici kot povprečje ranga na petstopenjski lestvici.

Preglednica 5: Mnenje o predmetniku kot celoti

	Mnenje o predmetniku kot celoti	1	2	3	4	5	Povprečje ranga
		%	%	%	%	%	
a	Dosedanji predmetnik je bil bolj ustrezen	15,9	37,8	41,5	4,9	0	2,4
b	Predmetnik v globalu ustreza potrebam poklica	0	3,1	42,7	47,9	6,3	3,6
c	Predmetnik je preveč naravnana na trenutne poklicne potrebe	11,1	34,4	41,1	10,0	3,3	2,6
č	Premalo se upoštevajo razvojni trendi in vizije	7,7	24,2	44,0	18,7	5,5	2,9
d	V predmetniku je premajhen poudarek znanjem, ki jih terja moderni razvoj	14,4	18,9	41,1	20,0	5,6	2,8
e	Izbor splošno-izobraževalnih predmetov je ustrezen	1,1	8,6	38,7	37,6	14,0	3,5
f	Izbor strokovno-teoretičnih predmetov je ustrezen	1,1	8,6	35,6	43,3	11,1	3,5
g	Več znanja o podjetništvu	7,6	21,7	50,0	18,5	2,2	2,9
h	Več znanja o ekologiji	3,2	15,1	39,8	30,1	11,8	3,3
i	Več znanja iz varnosti pri delu in varovanju zdravja	4,3	12,0	51,1	25,0	7,6	3,2

Iz aritmetičnih sredin in frekvenčnih porazdelitev je razvidno, da večina anketirancev ocenjuje, da predmetniki ustrezajo potrebam poklica. Te ocene so enotne ne glede na izobraževalni program. Prav tako jih več kot 50 % meni, da sta izbor splošnoizobraževalnih ter strokovnoteoretičnih predmetov ustrezna. Učitelji in ravnateljji dokaj ugodno ocenjujejo vključenost podjetniških vsebin. Slaba tretjina vprašanih meni, da bi bilo potrebnih več znanj o varnosti pri delu in varovanju okolja, 46 % pa, da bilo potrebno več znanja o ekologiji. Takih znanj ne moremo zajeti le v okviru enega predmeta, ampak se vključujejo v predmetnik na interdisciplinaren način, kar kaže na potrebo po preseganju predmetne razdrobljenosti.

V zvezi s spremembo predmetnika povzemamo nekatere splošne predloge in pripombe ter predloge, ki so bili podani po programih ali predmetih:

- Večji obseg praktičnega izobraževanja, pa tudi strokovnoteoretičnih predmetov ter manjši poudarek splošnoizobraževalnim predmetom (velja za vse programe).
- Večja povezanost med teorijo in prakso oz. (časovno in vsebinsko) bolj usklajeno podajanje teoretičnih in praktičnih vsebin ter nasploh vsebin posameznih predmetov.
- Večja integracija splošnih vsebin v strokovno teorijo (predvsem tistih, ki imajo še poseben pomen za stroko in se nanjo tesno navezujejo).
- Več poudarka sodobnim tehnologijam, vsebinam in znanjem (kot npr. informatika, ekologija, CNC stroji).

- Zaradi slabšega predznanja matematike, ki je potrebno za delo pri predmetu fizika ter večje usklajenosti s tem predmetom, učitelji predlagajo, da bi s fiziko pričeli šele v drugem letniku.
- Slovenščini večji poudarek v višjih letnikih, in sicer zaradi priprave na poklicno maturo.
- Potreba po večji usklajenosti med posameznimi splošno-izobraževalnimi predmeti (zgodovina-slovenščina, fizika-matematika).

Predlogi po programih oz. predmetih:

- Plovbni tehnik. Varstvo pri delu - dijaki bi morali imeti ta predmet v 3. letniku, ne pa v 4., ker imajo po končanem 3. letniku obvezno delovno prakso in bi vsebine predmeta morali poznati zaradi varnejšega dela.
- Prometni tehnik. Fizika naj bo v predmetniku razporejena namesto v treh letnikih po dve uri tedensko v dva letnika (2. in 3.) po tri ure tedensko; več poudarka ekološkim vsebinam; drugi tuji jezik uvesti že v prvi in ne šele v drugi letnik
- Predšolska vzgoja. S predmetom Higiena z gospodinjstvom bi pričeti v zgodnejših letnikih, ne šele v tretjem, kot velja sedaj, saj dijaki to znanje potrebujejo že, ko gredo na prakso v vrtec.
- Tehnik optik. Potrebna bi bila večja skladnost praktičnega pouka s strokovno-teoretičnimi predmeti. Predmet Optika z meritvami naj tako ima večje št. ur v prvem letniku zaradi večje skladnosti s praktičnim poukom. Praksa delno prehiteva tudi znanja, ki jih dijaki dobijo pri tehnologiji ter predmetu anatomija in fiziologija očesa.

Navedeni predlogi kažejo, da bi učitelji svoj predmet v predmetniku prerazporedili predvsem zaradi večje usklajenosti z drugimi predmeti ter delovno prakso.

3.3.2 Razmerje med teorijo in prakso

Izhodišča za pripravo programov opredeljujejo razmerja med posameznimi sestavinami programa tj. splošnoizobraževalnimi in strokovnoteoretičnimi predmeti ter praktičnim izobraževanjem (Izhodišča...; 1997). Kako ta razmerja ocenjujejo učitelji in ravnatelji, je prikazano v spodnji preglednici.

Preglednica 6: Ocena razmerja med teorijo in prakso

	Razmerje med teorijo in prakso	1	2	3	4	5	Povprečje ranga
		%	%	%	%	%	
a	razmerje teorija praksa je ugodno	2,1	15,8	52,6	20,0	9,5	3,2
b	povečati obseg splošne izobrazbe	23,1	30,8	38,5	7,7	0	2,3
c	povečati obseg strokovne teorije	0	18,8	50,0	31,3	0	3,1
č	povečati delež praktičnega pouka v šoli	0	0	23,5	58,8	17,6	3,9
d	povečati prakso v neposrednem delovnem procesu	0	5,9	29,4	35,3	29,4	3,9

Približno 30 % vprašanih je mnenja, da je razmerje med teorijo in prakso ugodno. Ostali, ki se s trditvijo ne strinjajo (takih je 18 %), bi ure prerazporedili tako, kot je razvidno iz preglednice 6. Ugotovitve o ustreznosti razmerja med teorijo in prakso so konsistentne z ugotovitvami o obremenjenosti dijakov. Učitelji ne podpirajo povečanja obsega splošne izobrazbe, zavzemajo pa se za povečanje deleža praktičnega izobraževanja (praktičnega pouka in delovne prakse). Ta ugotovitev velja, čeprav so med anketiranci prevladovali učitelji splošnoizobraževalnih predmetov.

Pri odgovorih ni statistično pomembnih razlik glede na izobraževalni program.

3.4 OCENA POSAMEZNEGA PREDMETA OZ. KATALOGOV ZNANJA

3.4.1 Ocena položaja predmeta v programu

Učitelji so ocenili položaj svojega predmeta v predmetniku, in sicer so ocenjevali zastopanost predmeta v predmetniku glede na bodoči poklic dijakov, ustreznost števila ur za predmet ter razporeditev predmetov v predmetniku po letnikih. Več kot štiri petine vprašanih učiteljev (82 %) meni, da je njihov predmet v predmetniku ustrezno zastopan glede na poklic, za katerega program izobražuje. Med ostalimi učitelji pa je več tistih, ki menijo, da bi bil lahko njihov predmet zastopan obširneje (15 %) kot tistih, ki menijo, da je zastopan preobširno. Med učitelji, ki menijo, da bi moral biti njihov predmet zastopan obširneje, je največji delež učiteljev stroke, na drugem mestu so učitelji splošnoizobraževalnih predmetov (biologija, fizika, informatika, športna vzgoja). Vsi učitelji praktičnega pouka menijo, da je ta predmet v predmetniku ustrezno zastopan.

V nadaljevanju so učitelji ocenili ustreznost števila ur za predmet glede na zahtevnost ciljev in obsežnost vsebin v programu. Dobrih 60 % učiteljev meni, da je število ur za predmet ustrezno, okrog 40 % pa, da je premajhno. In kako so na to vprašanje odgovorili učitelji posameznih predmetov? Med splošnoizobraževalnimi predmeti najslabše ocenjujejo razmerje med zahtevnostjo in obsežnostjo ciljev in vsebin ter številom ur učitelji slovenščine ter zgodovine. Sledijo učitelji fizike in športne vzgoje. V zvezi s problematiko razmerja med številom ur ter obsežnostjo katalogov znanja, menimo, da je potrebno pregledati nekatere kataloge in presoditi, katere vsebine bi se izločile oz. bi jim lahko dali manjši poudarek. Preveriti je potrebno, ali so katalogi vsebinsko prenatrpani, prezahtevni, prav tako presoditi, katere vsebine splošnoizobraževalnih predmetov se lahko poveže s stroko oz. integrira vanjo.

3.4.2 Korelacije med predmeti

Učitelji so ocenili povezavo svojega predmeta z drugimi predmeti, in sicer splošnoizobraževalnimi, strokovnoteoretičnimi in praktičnim poukom. V nadaljevanju navajamo korelacije nekaterih najpomembnejših predmetov z drugimi predmeti.

Preglednica 7: Korelacije med predmeti

Predmet	Povezava s predmeti
Slovenščina	Zgodovina, Umetnost, Tuji jezik <i>Pr.vzgoja - Psihologija, Glasba z metodiko, Likovna kultura z metodiko; Prom. T.-Tehnologija prometa; T. optik – Optika z meritvami;</i>
Tuji jezik	Slovenščina, Matematika, Zgodovina, Geografija, Sociologija, Psihologija <i>Pr. vzgoja.-Glasba z metodiko; Pl. T.-Nautika; Prom. T.- Tehnologija prometa; Lad. Str.t.-Ladijski stroji; T.optik- Tehnologija materialov</i>
Matematika	Fizika, Kemija <i>Lad. Str. T.: Pl. T.- Pomorstvo, Ladijski stroji;Pl. T.: Pomorstvo, Nautika, Ladijski stroji; Pr. T.-Tehnika in varnost; T. optik-Tehnologija materialov, Osnove poslovanja;</i>
Nautika (Plovbni tehnik)	Matematika, Fizika, Tuji jezik Pomorstvo
Likovna kultura z metodiko (Predšolska vzgoja)	Slovenščina, Zgodovina <i>Glasba z metodiko, Ples z metodiko</i>
Ples z metodiko (Predšolska vzgoja)	<i>Glasba z metodiko</i>
Tehnologija prometa (Prometni tehnik)	Tuji jezik, Geografija, Matematika <i>Tehnika in varnost</i>
Tehnika in varnost (Prometni tehnik)	Matematika, Fizika <i>Tehnologija prometa, Transportna sredstva</i>

Optika z meritvami (Tehnik optik)	Fizika <i>Osnove tehnike, Tehnologija</i>
Praktični pouk (Ladijski strojni tehnik)	Fizika
Praktični pouk (Prometni tehnik)	Matematika, Fizika, Kemija <i>Tehnika in varnost, Tehnologija prometa</i>
Praktični pouk (Plovni tehnik)	Navtika, Pomorstvo
Praktični pouk (Tehnik optik)	Matematika, Fizika <i>Optika z meritvami, Osnove tehnike</i>

Korelacijske povezave kažejo, da se predmeti večinoma dobro povezujejo z drugimi predmeti, sicer pa ugotavljamo naslednje:

- Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov so pogosteje navajali korelacije z drugimi splošnoizobraževalnimi predmeti kot pa s strokovnoteoretičnimi.
- Učitelji strokovnoteoretičnih predmetov navajajo predvsem povezave s tistimi splošnoizobraževalnimi predmeti, ki so pomembnejši za stroko. Ugotavljamo, da so kot dokaj ustrezne navajali predvsem povezave z drugimi strokovnoteoretičnimi predmeti, pa tudi praktičnim poukom.
- Tudi učitelji praktičnega pouka so navajali korelacije s splošnoizobraževalnimi predmeti, vendar omenjajo le tiste predmete, katerih vsebine so tesno povezane s stroko. Razmeroma dobre so tudi povezave s (temeljnimi) strokovno-teoretičnimi predmeti.

Iz napisanega bi lahko sklepali, da se izboljšuje vsebinska in časovna skladnost pouka predmetov znotraj področja oz. tudi med posameznimi področji (splošno, strokovno, praktično). Seveda pa ne moremo reči, da je odpravljen disciplinarni pristop pri pripravi programov. Posamezne stroke si namreč vedno prizadevajo, da bi bili njihovi predmeti razpoznavni v predmetniku in se upirajo integraciji predmetov v širša medpredmetna področja. Kljub dobrim korelacijam med predmeti še vedno ohranjamo slabe interdisciplinarne povezave. Predvsem je potrebno večjo pozornost potrebno posvetiti večji integraciji med poukom strokovnoteoretičnih predmetov in prakse, hkrati pa razmisliti, katere vsebine splošnoizobraževalnih predmetov se lahko povežejo s stroko.

3. 4. 3 Globalna ocena ciljev in vsebin predmeta

Učitelji so ocenili, kako cilji in vsebine njihovega predmeta prispevajo k uresničevanju izobraževalnih ciljev. Oceno so izrazili s pomočjo 5-stopenjske lestvice, pri tem »5« pomeni »zelo veliko« in 1«zelo malo«. Ocene so prikazane kot povprečja rangov za posamezna predmetna področja ter skupaj za vse učitelje.

Preglednica 8: Globalna ocena ciljev in vsebine predmeta za uresničevanje ciljev programa

	Cilji izobraževanja	Splošn. predmeti	Strok. predm.	Praktični pouk	Skupaj
		Povprečje ranga			
a	splošni osebni razvoj dijaka	4,1	4,1	4,6	4,1
b	priprava na neposredno delo in razvijanje delovne rutine	3,3	4,1	4,6	3,5
c	zagotavlja predvsem teoretično znanje, pomembno za uspešno poklicno delo	2,9	3,4	2,6	3
č	osvajanje metod in postopkov ter spretnosti za reševanje konkretnih delovnih problemov	2,9	3,3	3,6	3
d	razvijanje sposobnosti za samostojno odločanje v procesu dela ter za kontrolo in ocenjevanje storitve/izdelka	3,1	3,8	4,4	3,3

e	razvijanje sposobnosti za organizacijo dela, samozaposlovanje, podjetništvo	2,8	3,1	3,6	2,9
f	sodelovanje in delo v skupini	3,5	3,7	4	3,5
g	sposobnost iskanja novega znanja	3,8	3,5	3,6	3,8
h	osvešča dijaka o zagotavljanju varnega in zdravega dela	2,9	3,6	4,2	3,1
i	omogoča spoznati soodvisnost tehnološkega in socialnega razvoja ter prednosti in nevarnosti tehnološkega razvoja	3,1	3,5	3,6	3,2
j	nudi dijaku predvsem znanje za nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje	3,7	3,5	3,8	3,7
k	razvija dijaku komunikacijske sposobnosti	3,8	3,7	4,4	3,8
l	predmet nudi veliko možnosti za razvijanje posebnih lastnosti in vrednot, značilnih za poklic, za katerega program izobražuje	3,3	3,9	4,6	3,5

Mnenja učiteljev kažejo, da s svojim predmetom najbolj pripomorejo k splošnemu osebnemu razvoju dijakov, razvijanju sposobnosti iskanja novega znanja, usposabljanju za sodelovanje, teamsko delo, znanju za nadaljnje izobraževanje ter razvijanju komunikacijskih sposobnosti. Najmanj pa dijakom pomagajo pri razvijanju sposobnosti za organizacijo dela in samozaposlovanje. Pri tem ni statistično pomembnih razlik glede na program, v katerem učitelji poučujejo. Razlike se seveda kažejo v mnenjih učiteljev različnih predmetnih področij. Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov pravijo, da najbolj prispevajo k splošnemu osebnemu razvoju, sposobnosti iskanja novega znanja, razvijanju komunikacijskih sposobnosti ter z znanjem za nadaljnje izobraževanje, torej splošnim ciljem v duhu ključnih kompetenc, ki niso uporabne le v poklicu, pač pa v različnih življenjskih situacijah. Učitelji strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka na prvo mesto prav tako postavljajo splošni osebni razvoj dijaka, sledi priprava na neposredno delo in razvijanje delovne rutine ter razvijanje posebnih lastnosti in vrednot, značilnih za poklic, za katerega program izobražuje razvijanje. Učitelji strokovnoteoretičnih predmetov ter praktičnega pouka torej vidijo svoj prispevek bolj v teoretični in praktični poklicni usposobitvi. Na zadnje mesto so učitelji postavili razvijanje sposobnosti za samozaposlovanje, organizacijo dela, podjetništvo.

3. 4. 4 Ocena posamezne vrste ciljev

Naslednja ocena zadeva opredeljenost informativnih, formativnih in socializacijskih ciljev glede na zahtevnost, obsežnost, operativnost in razumljivost.

Večina ravnateljev ter učiteljev (67 %) meni, da je določanje ciljev izobraževanja boljša orientacija za pripravo pouka kot zgolj navajanje učnih vsebin. Cilji so dovolj razumljivi, pregledni in pomenijo dobro podlago za načrtovanje pouka, pri čemer ni razlik med izobraževalnimi programi. Lahko bi rekli, da obstoječa metodologija priprave katalogov znanj pomeni kvalitativen razvojni premik, hkrati pa učitelju nalaga več avtonomije in odgovornosti, saj je v katalogih glavni poudarek na ciljih, učitelj pa se mora odločiti, katere vsebine, katere metode in oblike učenja in poučevanja bo izbral ter koliko časa bo namenil za uresničevanje posameznih ciljev.

Ocena informativnih ciljev

Informativni cilji so opredeljeni kot standardi znanja, ki ga mora dijak doseči. Ob tem se kot pomemben cilj postavlja zahteva po razbremenitvi predmetnih katalogov oz. izobraževalnih programov. Informativne cilje so učitelji ocenili na petštevilčni lestvici, pri čemer »5« pomeni, da se z izjavo strinja, »1« pa se »ne strinja«. Ocene so prikazane kot povprečje ranga v preglednici 9.

Preglednica 9: Ocena informativnih ciljev

	Cilj	Povprečje ranga		
		Splošn. predmeti	Strok. predmeti + praktični pouk	Skupaj
a	Znanje je sodobno in aktualno	3,9	3,8	3,9
b	Večina znanj odlikuje visok transfer za razvoj v poklicu	3,1	3,7	3,3
c	Enakovredno so zastopani informativni ter formativni cilji	3,7	3,9	3,7
č	Prešibko so zastopana znanja za trenutni tehnološki razvoj	2,4	2,8	2,5
d	Prešibko so zastopana znanja, ki jih narekuje dolgoročen razvoj tehnologije	2,4	2,6	2,4
e	Cilji silijo predvsem k pasivnemu sprejemanju znanja, premalo spodbujajo aktivnost dijakov	2,1	2,5	2,2
f	Dovolj je vsebin in ciljev, usmerjenih v čustveni razvoj	3,3	3,3	3,3
g	Enakovredno so zastopani intelektualni cilji ter cilji socializacije	3,6	3,4	3,5
h	Dovolj je možnosti za razvijanje poklicnih interesov	3,3	3,8	3,4
i	Dovolj je napotil, kako prilagoditi učno snov potrebam poklica	2,9	3,9	3,1

Skupne ocene učiteljev kažejo, da najbolje ocenjujejo cilj sodobnost in aktualnost znanja, bolj kritični pa so do tega, da je dovolj navodil, kako prilagoditi snov potrebam poklica. V vprašanih obstajajo razlike med učitelji različnih predmetnih področij. Razlike najdemo pri tistih vprašanih, ki se nanašajo na navezovanje učne snovi v katalogih znanja na poklicno področje. Tako je na prvi pogled razvidno in tudi s statističnimi metodami potrjeno, da učitelji praktičnega pouka in strokovnoteoretičnih predmetov v primerjavi z ostalimi učitelji više vrednotijo visok transfer znanja za razvoj v poklicu, vsebine za čustveni razvoj in razvijanje interesov in prilagoditev pouka potrebam poklica. Učitelji splošnih predmetov pa ne potrjujejo trditve, da znanje odlikuje visok transfer za razvoj v poklicu in da je dovolj napotil za prilagoditev učne snovi bodočemu poklicu dijaka. Iz teh ocen sklepamo, da v katalogih znanja za splošne predmete obstaja neka praznina glede aplikativne naravnosti na poklicna področja in da med učitelji posameznih predmetnih področij še ni zadosti sodelovanja.

Ocena formativnih ciljev

Formativni cilji se opredeljujejo z vidika razvojno-procesnih ciljev in poudarjajo zlasti razvoj intelektualno-spoznavnih, motoričnih in drugih psihofizičnih sposobnosti in spretnosti, še posebno tistih, ki so pomembne za kakovost dela v poklicu. Učitelji so posebej ocenili kognitivne cilje in cilje motorične orientacije, tako da so označili pogostost posamezne ravni cilja. Njihove ocene so prikazane v preglednicah 10 in 11.

Preglednica 10: Cilji kognitivne orientacije

Cilji	Zelo pogosto	Pogosto	Redko	Nikoli
	%	%	%	%
a Kvalitetno spoznavanje snovi	21,2	76,4	2,4	0
b Analitično znanje, reševanje problemov	12,9	65,9	20	1,2
c poznavanje vzrokov	15,3	63,4	17,6	3,5
č samostojnost pri iskanju novih rešitev	22,4	61,2	16,5	0
d uporaba informacijske tehnologije	14,3	36,9	45,2	3,6
e uporaba znanja na novih primerih	19,8	69,7	10,5	0

f	samostojnost v premisleku in odločanju	31,4	50	17,4	1,2
---	--	------	----	------	-----

Ocene učiteljev kažejo, da med cilji kognitivne orientacije prevladuje kvalitetno spoznavanje snovi, ki je splošno opredeljen cilj. V katalogih je dana prednost spoznavni plati učnega procesa, nekoliko nižje pa učitelji ocenjujejo druge kognitivne cilje učnega procesa. Med redkimi cilji pa prevladuje uporaba informacijske tehnologije. Na tem mestu navajamo nekaj domnev, zakaj ta cilj učitelji postavljajo na zadnje mesto. Po navedbah učiteljev je uporaba informacijske tehnologije tako ali tako premalo vključena v pouk. Dosti učiteljev namreč izjavlja, da si želijo več sodobnih učnih pripomočkov pri pouku, predvsem računalnika. Drugi razlog je hiter razvoj informacijske tehnologije, ki mu šole težko sledijo z najnovejšo opremo.

Zelo pomemben cilj poklicnega izobraževanja je razvijanje spretnosti za kakovostno poklicno delo, ki se uresničuje v operativnih ciljih. Učitelji so omenjene cilje ocenili na podoben način kot prejšnje.

Preglednica 11: Cilji motorične orientacije

Cilji	Zelo pogosto	Pogosto	Redko	
	%	%	%	
a	obvladovanje konkretnih delovnih postopkov	28,4	40,7	30,9
b	natančnost izvajanja opravil po navodilih	35,7	41,7	22,6
c	samostojno reševanje problemov	35,7	53,6	10,7
d	sposobnost ravnanja v kritičnih situacijah	13,4	42,7	43,9
e	samostojno načrtovanje, izvedba, kontrola	18,1	48,2	33,7
f	inovativnost	13,3	47	39,7

Cilje motorične orientacije učitelji so v katalogih zastopani različno pogosto. Ne glede na izobraževalni program, se najpogosteje navajana cilja navezujeta na samostojno reševanje problemov in natančnost izvajanja opravil. Med najredkejšimi cilji sta inovativnost ter sposobnost ravnanja v kritičnih situacijah. Zahtevnejši cilji so v katalogih torej zastopani manj pogosto.

Ocena socializacijskih ciljev

Socializacijski cilji se uresničujejo skozi razvoj socialno-kulturnih norm poklicnega delovanja in komuniciranja, ki dijaku omogočajo identifikacijo s poklicem, socialno integracijo z delovnih okoljem, sodelavci in cilji podjetja. Socializacijski cilji so lahko splošnejše narave, pomembni za učinkovito opravljanje skoraj vsakega poklica ali pa so posebej pomembni za prav določen poklic.

Preglednica 12: Ocena socializacijskih ciljev

Cilji	Zelo pogosto	Pogosto	Redko	Zelo redko
	%	%	%	%
splošen razvoj osebnosti	36,8	55,2	5,7	2,3
osebna kultura in poštenost	44,8	42,5	11,5	1,1
osebna varnost	20,9	33,7	32,6	12,8
sposobnost razumevanja drugega	33,7	51,2	15,1	0
varovanje okolja	27,9	30,2	33,7	8,1
varnost sodelavcev	21,4	28,6	32,1	17,9
sposobnost sodelovanja	35,7	53,6	9,5	1,2
komuniciranje s poslovnimi partnerji	22,6	31	29,8	16,7
komuniciranje s strankami	19	32,1	27,4	21,4
odgovornost do kvalitete dela	33,7	52,3	12,8	1,2
odnos do nadrejenih in podrejenih v podjetju	14,1	40,1	32,9	12,9

solidarnost s cilji podjetja	7,2	33,7	33,7	25,3
------------------------------	-----	------	------	------

Med socializacijskim cilji prevladujejo splošen razvoj osebnosti, osebna kultura in poštenost, sposobnost razumevanja drugega, sposobnost sodelovanja in odnos do kvalitete dela. Vse to so splošnejše zastavljeni cilji, uporabljivi v različnih delovnih situacijah in v različnih poklicih. V nasprotju s prej navedenimi pa so redkeje omenjeni cilji, kot so: varnost okolja, varnost sodelavcev, komuniciranje s poslovnimi partnerji ter solidarnost s podjetjem. Ocene učiteljev so dokazale že znano teoretično in izkustveno spoznanje, da šola lažje razvija splošne osebnostne lastnosti in vrline, ki so pomembne za človekovo osebno življenje ter so hkrati temelj poklicne socializacije. Poklicne vrednote in lastnosti pa se oblikujejo predvsem v neposrednem delovnem procesu.

Učitelji so ocenili razmerje med cilji in vsebinami predmeta ter splošnimi cilji izobraževalnega programa glede na zahteve bodočega poklica dijakov.

Preglednica 13: Ocena razmerja med cilji in vsebinami predmeta ter cilji izobraževalnega programa

	predmet bi bil lahko bolj povezan s pripravo na zahteve poklica	predmet ustrezno podpira uresničevanje poklicnih ciljev izobraževanja	predmet je namenjen splošnemu razvoju, zato je neodvisen od poklicnih ciljev izobraževanja
splošnoizobraževalni predmet	8,8 %	38,3 %	52,9
strokovnoteoretični predmet	7,1 %	85,8 %	7,1 %
praktični pouk	0 %	100 %	0 %

Noben učitelj ne meni, da bi bil predmet *preveč* prilagojen poklicnim ciljem izobraževanja. Večina pravi, da njihov predmet ustrezno podpira uresničevanje poklicnih ciljev izobraževanja. Večina učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov meni, da je njihov predmet praktično neodvisen od ciljev poklicnega izobraževanja, saj je namenjen predvsem splošnemu razvoju, razgledanosti. Le neznaten del učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov priznava, da bi bil predmet lahko bolj povezan s pripravo na zahteve poklica. Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov očitno še premalo vidijo pomen svojega predmeta za uporabo v poklicu. Za smiselno povezovanje splošnoizobraževalnih in strokovnoteoretičnih predmetov ter praktičnega pouka bi bilo med učitelji posameznih predmetnih področij potrebnega več sodelovanja. Prav tako so neustrezni normativi, po katerih se učitelji teoretičnih predmetov in praktičnega pouka ločujejo tako po tedenski učni obveznosti kot po izobrazbenih pogojih. Kot je bilo pričakovati, najugodnejše ocenjujejo uresničevanje ciljev izobraževanja učitelji praktičnega pouka.

Ugotavljali smo, kako učitelji ocenjujejo vsebine cilje in vsebine svojega predmeta z vidika skladnosti s tehnološkim razvojem. Ugotavljamo, da ta vidik ocene predmeta ni problematičen, saj skoraj 90 % učiteljev pravi, da je zasnova predmeta uravnotežena, da predmet ni zasnovan niti preveč futuristično niti preveč usmerjen na trenutne potrebe.

3. 4. 5 Obsežnost in težavnost katalogov znanja

Pri pripravi katalogov znanja je bilo temeljno vodilo, ki ga zasledimo tudi v izhodiščih za pripravo programov, uresničljivost učnih ciljev, in sicer skozi razbremenitev učnih načrtov (Izhodišča, 1997; 11). Koliko je sestavljalcem programov uspelo razbremeniti predmetne kataloge, kažejo tudi ocene, ki so jih izrazili učitelji na petstopenjski številčni lestvici.

Preglednica 14: Zahtevnost, obsežnost in težavnost predmetnih katalogov

	Zahtevnost, obsežnost, težavnost predmetnih katalogov	1	2	3	4	5	Povpr. ranga
		%	%	%	%	%	
a	predmetni katalogi so preveč podrobni in cilje preveč natančno predpisujejo	10,8	21,7	50,6	12	4,8	2,8
b	katalog je preobsežen glede na zahtevnost poklica, ki ga bodo opravljali dijaki	15,5	17,9	54,8	7,1	4,8	2,7
c	snov je preobsežna, cilji prezahtevni glede na število ur	7,1	16,5	47	22,4	7,1	3,0
č	snov in cilji so pretežki za učence, ki se vpisujejo v tovrstne programe	10,6	23,5	44,7	16,5	4,7	2,8
d	še vedno je preveč balasta	13,5	52,7	25,7	6,8	1,4	2,3
e	premalo je časa za ponavljanje in utrjevanje	2,4	17,6	31,8	32,9	15,3	3,4
f	mnoge teme / cilji so realizirani le formalno, dijaki jih dosežejo le trenutno ali sploh ne	2,4	28,6	40,5	22,6	6,0	3
g	katalog je dober, večina dijakov vsebine osvoji in znanje tudi trajno ohrani	2,3	18,4	52,9	19,5	6,9	3,1

Večina učiteljev meni, da predmetni katalogi niso prepodrobni in preveč natančni, preobsežni glede na zahtevnost poklica in ne vsebujejo preveč balasta. Še najbolj problematično je dejstvo, da ostaja premalo časa za ponavljanje in utrjevanje, pa tudi "nesorazmerje" med številom ur in obsežnostjo snovi. Skoraj 30 % učiteljev namreč meni, da so snovi in cilji preobsežni glede na razpoložljive ure. Seveda sta obsežnost snovi in čas za ponavljanje in utrjevanje v obratnem sorazmerju. Čim več snovi je potrebno predelati, tem manj ostaja časa za ponavljanje.

Učitelji so tudi menili, da so katalogi za nekatere predmete prezahtevni glede na učne zmogljivosti dijakov, predvsem zato, ker se v tehniške šole vpisujejo kandidati, ki imajo nekoliko slabše predznanje ter učne zmogljivosti, kot so jih imele prejšnje generacije. Katalogi za dobre, prizadevne dijake niso prezahtevni.

Glede sodobnosti je bila večina učiteljev mnenja, da so katalogi ustrezni, aktualne vsebine pa dodajajo sami (npr. zbiranje gradiva prek interneta, periodične publikacije). Zaradi hitrega razvoja tehnologije v nekaterih strokah, bi bilo kataloge praktično nemogoče sproti dopolnjevati z aktualnimi vsebinami, tako da je seznanjanje dijakov z aktualnimi vsebinami bolj stvar angažiranosti učitelja kot pa vsebine samih katalogov znanja.

Katalogi dajejo dovolj možnosti oz. avtonomije učitelju, da te vsebine posreduje sam. Glede razmerja med teoretičnim poukom ter vajami so, kot smo pričakovali, učitelji bili mnenja, da je potrebno več vaj pri pouku teoretičnih predmetov, nekateri učitelji pa si želijo več vaj z delitvijo. Pri nekaterih predmetih vaje v katalogu znanja sploh niso predvidene, pa bi jih po mnenju učiteljev bilo nujno potrebno uvesti (npr. predmet Transportna sredstva v programu Prometni tehnik, Poznavanje blaga: Plovni tehnik). So bili pa tudi učitelji, ki si želijo več teoretičnega pouka pri predmetih, in sicer pri tistih, kjer je predmet zasnovan pretežno praktično (npr. športna vzgoja, ples z metodiko...).

83 % učiteljev meni, da so opredeljene obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja ustrezne, 14 % jih meni, da so delno ustrezne. Predvsem se jim zdi problematično pridobivanje obveznih ustnih ocen, ker je ustno preverjanje in ocenjevanje zelo zamudno in je zato lahko premalo poglobljeno. Poleg obveznih načinov so učitelji prakticirali še druge, pri čemer je šlo v večji meri za preverjanje in manj za ocenjevanje. Oblike preverjanja so bile odvisne

od narave predmeta, večinoma pa je šlo za: skupinsko delo, projekte, seminarje oz. seminarske naloge, referate, praktično delo.

Učitelji so dali konkretne predloge za dopolnitev in spremembo katalogov znanja. Največ je sicer pripomb, da so katalogi preobsežni v primerjavi s številom ur oz. da je potrebno za predmet zagotoviti več ur. To pripombo je seveda nemogoče upoštevati, če ne vzamemo ur drugim predmetom. Prav tako učitelji opažajo, da je v katalogih nekaterih predmetov kljub pretežno cilji (ne vsebinski zasnovanosti) še vedno preveč faktografije.

Splošnoizobraževalni predmeti

- *Angleščina*. Preveč teoretičnih znanj, slovničnih pravil, kar je za znajdenje v konkretnih situacijah manj uporabno; večja povezava z družboslovnimi predmeti ter jezikom stroke. To velja tudi za druge tuje jezike.
- *Biologija*. Več poudarka ekologiji ter drugim aktualnim temam, kot so biotehnologija, genski inženiring.
- *Fizika*. Manj poudarka na nekaterih vsebinah, ki niso toliko uporabne (npr. entropija) ter več poudarka drugim temam (npr. astronomija, meteorologija, radioaktivnost, biofizika).
- *Geografija*. Katalog znanja za programe s področja prometa in zvez ima preveč poudarjene vsebine družbene geografije ter razvoj prometa. V ostalih programih (v predmetniku je predmet zastopan s 70 urami) bi dali več poudarka geografiji Slovenije, manj poudarka pa bi dali nekaterim vsebinam regionalne geografije sveta oz. Evrope.
- *Psihologija*. Nekatero teme so obravnavane že pri sociologiji, zato ni potrebno, da se obravnavajo tudi pri psihologiji (npr. življenje v družbi in skupini...). To velja seveda le v primeru, da predmetnik vsebuje oba predmeta. Nekaterim temam, ki so za dijake zanimive, bi lahko dali večji poudarek in jih obravnavali bolj poglobljeno (čustva, motivacija...).
- *Slovenščina*. Manjši poudarek zgodovini jezika; pri književnosti bi lahko zagotovili večjo izbirnost, potrebno bi bilo preveriti izbor nekaterih umetnostnih in neumetnostnih besedil.
- *Zgodovina*. Znanja, ki bi bila lahko manj obsežno zastopana - razvoj Evrope v srednjem veku. Zagotoviti je potrebno, da pri obravnavi zgodovinskih obdobj ne bi prišlo do nepotrebne ponavljanja s predmetom slovenščina, hkrati pa naj bi se zgodovinska obdobja pri obeh predmetih obravnavala časovno bolj usklajeno.

Strokovno-teoretični predmeti v izobraževalnih programih

Plovni tehnik.

Navtika. Prepodroben katalog.

Predšolska vzgoja.

Predmeti, kot so Ples z metodiko, Likovna kultura z metodiko, so preveč teoretično zasnovani. Učitelji si želijo večjo povezanost umetniških predmetov s prakso. Prav tako menijo, da bi cilji omenjenih predmetov morali biti podrobneje, natančneje opredeljeni. Psihologija, Pedagogika. Snovi, ki se ponavljajo pri pedagogiki in psihologiji, ni potrebno obravnavati pri obeh predmetih.

Tehnik optik.

Očalna optika ter Optika z meritvami. Cilji po vsebinah bi lahko bili natančneje, podrobneje napisani.

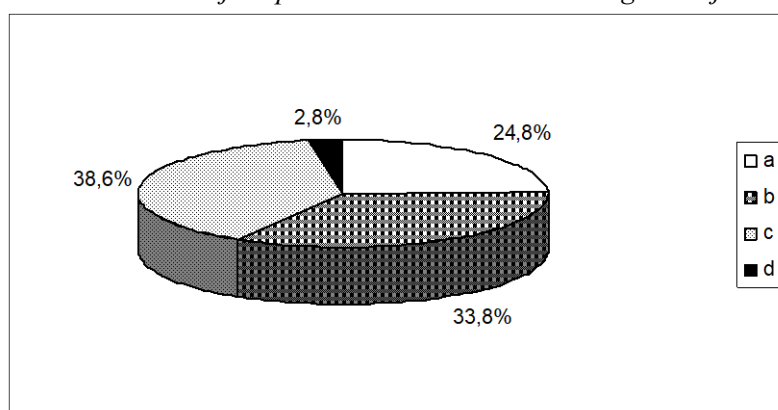
Praktični pouk. Znanja, ki jih dijaki dobijo pri tem predmetu, delno prehitevajo znanja, ki jih dobijo pri strokovno-teoretičnih predmetih.

Nasploh so učitelji menili, da bi bilo v tem programu potrebno večji poudarek dati računalniško vodenim delovnim postopkom.

3. 4. 6. Uresničitev zahtev katalogov znanja

Učitelji so ob koncu pouka v četrtem letniku ocenili tudi, kako jim je uspelo uresničiti zahteve kataloga znanja, kar prikazujemo na sliki 1.

Slika 1: Kako vam je uspelo uresničiti zahteve kataloga znanja?

Legenda:

a	uspel sem uresničiti vse zahteve ter doseči trdno znanje dijakov
b	zahteve kataloga so formalno uresničene, uspel sem priti skozi celotno snov, vendar znanje ni utrjeno in domnevam, da bodo dijaki veliko pozabili
c	vseh zahtev kataloga formalno ni bilo mogoče uresničiti, zato sem bistvene cilje in temeljna znanja obravnaval dlje časa in vsaj v tem pogledu dosegel kakovostno in trdno znanje dijakov
d	zahteve kataloga so preobsežne, snov pretežka in je v razpoložljivem času ni bilo možno obdelati

Odgovori kažejo, da je le približno četrtnina učiteljev uspela v celoti uresničiti zahteve katalogov znanja, hkrati pa menijo, da so dijaki dosegli trdno znanje. Več je učiteljev, ki so prav tako uspeli uresničiti zahteve kataloga znanja, vendar pri dijakih znanje ni utrjeno. Kar 40 % učiteljev pa vseh zahtev kataloga ni uresničilo. Ta delež je zelo visok, mnenja pri tem vprašanju pa se ujemajo s prejšnjimi ocenami o zahtevnosti in obsežnosti katalogov, ko smo ugotovili, da primanjkuje časa za ponavljanje in utrjevanje znanja. Učitelji navajajo različne razloge, zaradi katerih jim ni uspelo v celoti uresničiti zahtev katalogov. Pravijo, da se v programe vpisujejo dijaki, ki imajo neenakomerno, pa tudi slabše predznanje, opazajo pomanjkanje motivacije, pojavljajo se vzgojni problemi, dijaki imajo težave pri povezovanju znanja med posameznimi predmeti, katalogi niso podprti z ustreznimi učbeniki itd. Nekateri učitelji pravijo, da so določene vsebine preobsežne in prezahtevne. Učitelji predlagajo kot najbolj ustrezen rešitev, če so katalogi znanja preobsežni in sodijo, da ne bodo mogli uresničiti njegovih zahtev, da *sami presodijo*, katere vsebine bi izpustili oz. jih obravnavali samo okvirno in manj podrobno, kot je navedeno v katalogih znanja. Tako bo ostalo tudi več časa za utrjevanje in ponavljanje.

3. 4. 7. Mnenje o izpitnih katalogih

Učitelje predmetov, ki se pojavljajo pri poklicni maturi, smo povprašali še o izpitnih katalogih strokovnega dela poklicne mature, torej za 2. in 4. predmet, vendar niso imeli bistvenih predlogov in pripomb.

Učitelji so menili, da so izpitni cilji v izpitnih katalogih večinoma ustrezno opredeljeni, kar pomeni, da so jasni, operativni ter uporabni. Za učitelje je torej najpomembnejše, da so cilji konkretno opredeljeni.

Izpitni katalogi naj tudi ne bodo preobširni (npr. Plovbni tehnik), naloge pa konkretno opredeljene, sicer pa se naloge v izpitnih katalogih se učiteljem ne zdijo prezahtevne ali premalo zahtevne. Učitelji so opozorili na pomembnost ažuriranja nalog ter poudarek na aktualnim vsebinam razvoja stroke. Nekateri učitelji so se zavzeli za to, da bi bila večja teža pisnega izpita v odnosu do ustnega.

3. 5 MNENJA O IZOBRAŽEVALNEM PROGRAMU KOT CELOTI

3. 5. 1 Obremenjenost dijakov

Obremenjenost dijakov je odvisna od predmetnika, urnika oz. tedenske in dnevne razporeditve ter števila ur. Seveda pa posamezniki obremenjenost doživljajo zelo subjektivno. Mnenja učiteljev in ravnateljev o obremenjenosti prikazuje preglednica 15.

Preglednica 15: Mnenja o obremenjenosti dijakov

Obremenjenost dijakov	1	2	3	4	5	Povprečje ranga
	%	%	%	%	%	
a v celoti preveč obremenjeni	11,5	18,8	37,5	20,8	11,5	3,0
b Preveč splošno-izobraževalnih predmetov	9,6	40,4	30,9	14,9	4,3	2,6
c Preveč obremenjeni s teorijo	4,2	20,0	47,4	24,2	4,2	3,0
d Preveč praktičnega izobraževanja	28,0	48,4	22,6	1,1	0	2,0

Približno 32 % anketirancev je bilo mnenja, da so dijaki preobremenjeni. Podatki kažejo, da gre obremenitev dijakov v največji meri na račun teorije (približno 28 % meni, da so dijaki preobremenjeni prav s teorijo), medtem ko naj ne bi bili obremenjeni s praktičnim izobraževanjem. Mnenja učiteljev o obremenjenosti dijakov se ne razlikujejo glede na to, ali poučujejo splošne ali strokovne predmete ali praktični pouk. Vzrok obremenitve po našem mnenju ni toliko v številu ur pouka, temveč v večji meri prevelik poudarek pouku teorije ter prevelika ločenost teorije in prakse, kar vpliva na to, da dijaki ne najdejo pravega pomena in uporabnosti teorije za življenje. Dijake bi lahko razbremenili s časovno in vsebinsko bolj usklajenim podajanjem znanj pri teoretičnem in praktičnem pouku oz. vajami. Prav tako se je potrebno izogniti nepotrebnemu podvajanju vsebin.

O tem, kako so obremenjeni s šolskimi obveznostmi, smo povprašali tudi dijake in njihova mnenja nasprotujejo učiteljevim. Ugotavljamo, da mislijo drugače kot učitelji, saj se kar 84 % dijakov se čuti preobremenjene. In kaj dijakom pomeni največjo obremenitev? Na prvem mestu je po njihovem mnenju preverjanje in ocenjevanje znanja, sledijo preobsežni in prezahtevni predmeti oz. nekatere vsebine posameznih predmetov ter pouk teoretičnih predmetov. Manj je dijakov, ki menijo, da so preobremenjeni zato, ker je dnevni ali tedenski obseg ur preveliko.

3. 5. 2 Globalna ocena izobraževalnega programa

V sklepnih ocenah o izobraževalnem programu so učitelji in ravnatelji ocenili program kot celoto po določenih tematskih sklopih, in sicer: vrsta znanja in spretnosti (splošno, strokovno, praktično), osebnostni razvoj dijaka in poklicna socializacija, razmerje med teorijo in prakso, ustreznost vsebin in ciljev glede na zdajšnje in prihodnje potrebe poklica ter za nadaljnje izobraževanje. Svoja mnenja so sporočili tako, da so izbrali enega od navedenih odgovorov ali pa so odgovor ocenili z izbrano številko na petstopenjski lestvici (1-sploh se ne strinjam, 5-popolnima se strinjam). Odgovori so prikazani v preglednici 16.

Preglednica 16: Sklepne ocene izobraževalnega programa

Sklepne ocene programa	1	2	3	4	5	Povprečje ranga
Enakovrednost znanja (splošno, strokovno, praktično) v izobr. programu	2,1	8,5	28,7	51,1	9,6	3,6
Spodbujanje poklicne socializacije in osebnostnega razvoja	4,5	3,4	37,5	45,5	9,1	3,5
Razmerje teorija–praksa je primerno poklicem, za katere program izobražuje	2,2	16,3	30,4	42,2	8,7	3,4
Spodbujanje modernih pristopov k izobraževanju	1,2	7,1	44,0	33,3	14,3	3,5
Znanje za nadaljnje izobraževanje	-	-	-	-	-	3,8

Statistične analize so pokazale, da so mnenja anketiranih v teh vprašanjih precej izenačena in da ni razlik glede na izobraževalni program ali predmetno področje (splošno, strokovno, praktično). Ocene učiteljev o zgoraj naštetih vidikih izobraževalnega programa so dokaj visoke.

Vprašali smo jih tudi, koliko program nudi znanje za nadaljnje izobraževanje. Tudi pri tej trditvi je dokaj visoka ocena strinjanja, torej, da programi nudijo znanje tudi za nadaljnje izobraževanje. Vendar pa učitelji splošnoizobraževalnih predmetov v manjši meri kot ostali menijo, da program nudi dovolj znanja tudi za nadaljevanje izobraževanja.

Pri ocenah o skladnosti izobraževalnega programa s tehnoloških razvojem ugotavljamo, da ta vidik ocene izobraževalnih programov ni problematičen, saj več kot štiri petine učiteljev meni, da so cilji in vsebine izobraževalnega programa uravnoteženi glede zdajšnjih in prihodnjih potreb. Okrog 15 % pa jih pravi, da so preveč prilagojene trenutnim potrebam, iz česar izhaja nevarnost, da bodo cilji in vsebine prehitro zastareli.

3. 6. MNENJA DIJAKOV

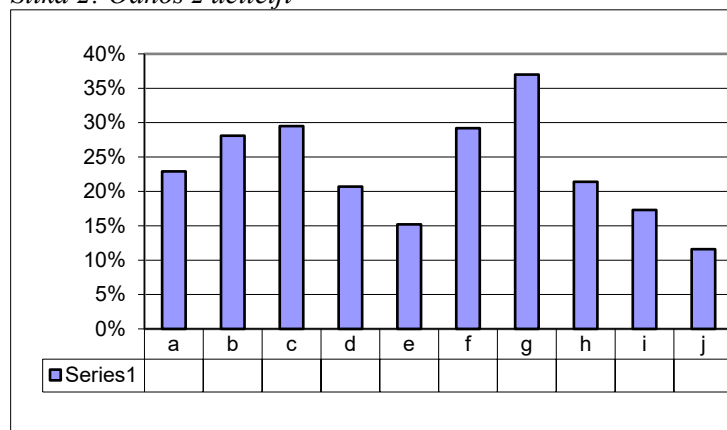
Pri tokratnem spremljanju smo za mnenje povprašali tudi dijake zaključnih letnikov. Vprašalnik je izpolnilo 192 dijakov vseh petih spremljanih programov.

Kot je navedeno v predhodnih poglavjih, smo tokrat ugotavljali učno klimo v šoli oz. odnose med učitelji in dijaki ter med dijaki. Dijake smo povprašali še o zahtevnosti izobraževalnega programa ter posameznih predmetov, o tem, kako so bili zadovoljni z delovno prakso, pripravah na poklicno maturo ter o načrtih po končani šoli.

Na sliki 2 je prikazano, kako so dijaki ocenili odnose z učitelji, in sicer je prikazan odstotek dijakov, ki so na trditve, navedene v preglednici, odgovorili *DA*. Glede odnosov z učitelji so dijaki večinoma navajali pozitivne ocene. Razberemo lahko, da so učitelji pripravljeni poslušati mnenja dijakov in jih k temu tudi spodbujajo, dijaki prav tako čutijo, da jih učitelji spoštujejo. Približno 28 % anketiranih meni, da so pri ocenjevanju pravični. Po drugi strani si dijaki želijo, da bi bil pouk in še posebej teorija, zanimivejša. Pravijo tudi, da le manjši

delež učiteljev pouk organizira tako, da imajo dijaki dovolj možnosti za aktivno sodelovanje. Hkrati si dijaki želijo, da bi bolj razumeli uporabnost teorije v praksi. Tudi s strani dijakov je bila torej potrjena ugotovitev o potrebi po bolj interdisciplinarnemu pristopu k pouku in poučevanju, po integraciji med teorijo in prakso. Iz te ugotovitve po eni strani izhaja, da bi morali sami katalogi znanja biti bolj zasnovani v smislu povezovanja in integracije med znanji in predmetnimi področji. Po drugi strani pa bi učitelji potrebovali več usposabljanja v zvezi z omenjeno problematiko. Tretji problem vidimo v premajhnem povezovanju ter sodelovanju med učitelji različnih predmetov oz. predmetnih področij.

Slika 2: Odnos z učitelji

- a učitelji mi po potrebi pomagajo
- b pri ocenjevanju so pravični
- c pri pouku spodbujajo, da povem svoje mnenje
- d pri pouku dovolj časa namenijo utrjevanju in ponavljanju snovi
- e pouk se trudijo narediti zanimiv
- f učitelji me spoštujejo
- g učitelji poslušajo, kar povem
- h učiteljem zaupam
- i pouk organizirajo tako, da imamo dijaki dovolj možnosti za aktivno sodelovanje
- j pouk pripravijo tako, da je tudi teorija zanimiva in da dijaki razumemo njeno uporabnost v praksi

Ugotavljamo tudi pozitivno klimo glede odnosa med dijaki samimi. Kar 66 % vprašanih je navedlo, da so s sošolci prijatelji, nekaj manj kot polovica pa, da so pripravljeni pomagati, če imajo v šoli probleme. Kar 92 % dijakov pravi, da se vsaj z nekaterimi sošolci družijo tudi v prostem času.

Mnenje o izobraževalnem programu

60 % dijakov je mnenja, da program, v katerega so vpisani, ni prezahteven, slabih 35 % pa, da je prezahteven. Z oceno o zahtevnosti izobraževalnih programov je povezano mnenje o obremenjenosti. Dijakov, ki pravijo, da so preobremenjeni s šolskimi obveznostmi, je kar 84 %, preostali menijo, da niso preobremenjeni.

Zanimalo nas je tudi, kateri predmeti se dijakom zdijo prezahtevni. Izmed splošnih predmetov so dijaki kot najzahtevnejše navajali prav temeljne predmete na poklicni maturi (na prvem mestu je matematika, sledi slovenščina in tuji jezik). Strokovno-teoretične predmete so dijaki kot najzahtevnejše navajali bistveno manj pogosto, skoraj nikoli niso navajali kot prezahtevnega praktičnega pouka.

Med strokovno-teoretičnimi so bodoči ladijski strojni tehniki navajali kot najzahtevnejše več predmetov (pomorstvo, ladijski parni postroj, ladijska elektrika in avtomatika, ladijski

stroji ter navtika), plovni tehniki predmet navtika, vzgojitelji predšolskih otrok psihologijo, prometni tehniki ekonomiko ter dijaki programa Tehnik optik osnove elektronike in očalno optiko. Razlogi za prezahtevnost so po mnenju dijakov najpogosteje v tem, da je snovi preveč oz. je preobsežna in prezahtevna, da so posamezni predmeti preveč teoretično zasnovani, težave pa imajo tudi zato, ker ne vidijo uporabnosti predmeta v poklicu oz. povezave med teorijo in prakso. Veliko dijakov je navajalo, da je preveč učenja na pamet. Hkrati bi si želeli več angažiranja in truda s strani profesorjev, saj je bilo mnenje precejšnjega deleža dijakov, da je razlaga pomanjkljiva, nerazumljiva ipd. Dijaki so tudi navajali, da so predmeti prezahtevni in da se od njih zahteva skoraj toliko kot pri gimnazijcih. Na eni izmed šol se je zgodilo celo, da je bil (očitno zaradi racionalizacije) za njih pouk tujega jezika organiziran skupaj z gimnazijci. Dijakov srednje strokovne šole, kateri so izbrali za tuji jezik nemščino, je bilo namreč le nekaj. Tako je bil pouk tujega jezika seveda prezahteven za nivo srednjega strokovnega izobraževanja.

Dijake smo povprašali tudi, kateri predmet jim je najbolj všeč. Dijaki so kot najljubše splošno-izobraževalne predmete navajali psihologijo, športno vzgojo in tuji jezik. Izmed strokovno teoretičnih predmetov so dijaki navajali najljubše predmete, kot je navedeno v preglednici 17.

Preglednica 17: Najljubši strokovno-teoretični predmet

Program	Predmet
Plovni tehnik	Pomorstvo
Ladijski strojni tehnik	Ladijski stroji
Predšolska vzgoja	Likovna kultura z metodiko, Instrument, Glasba z metodiko
Tehnik optik	Optika z meritvami, Osnove poslovanja
Prometni tehnik	Tehnologija prometa

Največ vprašanih dijakov za svoj najljubši predmet pravi, da se mu zdi predmet zanimiv, da ga zanima vsebina, v predmetu najdejo povezavo s prakso in jim bo v poklicu prišel prav. Ugotavljamo tudi, da na to, kako dijaki doživljajo pouk, zelo veliko vpliva profesor. Mnogo dijakov je namreč navajalo, da imajo dobrega učitelja, ki zanimivo razlaga, ki aktivira tudi dijake, ponazori razlago s primeri ipd. Nekateri dijaki so tudi navajali, da so pri predmetu uspešni in da ga obvladajo ali pa jim predmet ni prezahteven, lahko se spostijo, izrazijo svojo ustvarjalnost ipd.

Dijaki programov ladijski strojni tehnik, plovni tehnik in predšolska vzgoja imajo v predmetniku delovno prakso in povprašali smo jih, kako so se počutili. Njihovi odgovori so predstavljeni v preglednici 18.

Preglednica 18: Zadovoljstvo z delovno prakso

	Delovna praksa	DA	VČASIH	(SKORAJ) NIKOLI
		%	%	%
a	Na delovni praksi sem se dobro počutil	84,4	11,5	4,1
b	Delal sem stvari, ki mi bodo koristile v poklicu	88,5	6,6	4,9
c	Delal sem stvari, ki mi bodo koristile tudi sicer v življenju	61,5	30,3	8,2
d	Delo je bilo zanimivo	75,4	21,3	3,3
e	Delo je bilo raznovrstno	72,7	22,7	5,9
f	Dobil sem napotke, kako naj delo opravim	71,4	22,3	5,0
g	Opravljam sem moral tudi dela, ki niso povezana z nalogami poklica, za katerega se izobražujem	19,8	41,3	38,8
h	Na delovni praksi sem se dolgočasil, ker ni bilo pravega dela zame	2,5	7,4	90,1

Odnos z zaposlenimi na delovni praksi	DA	NE
---------------------------------------	----	----

		%	%
k	Z večino zaposlenih v kolektivu sem se dobro razumel	94,2	5,8
l	Moj odnos z mentorjem je bil dober	96,6	3,4

Iz odgovorov dijakov razberemo, da so imeli dijaki na delovni praksi pretežno pozitivne izkušnje. Predvsem so imeli dobre odnose z mentorjem in drugimi zaposlenimi. Dijaki so v kratkem času delovne prakse spoznali delo v svojem poklicu in lahko so povezali znanje pridobljeno v šoli, s prakso, kar je tudi namen praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Približno ena petina dijakov je navedla, da so morali opravljati dela, ki niso povezana z nalogami poklica, za katerega se izobražujejo. Ne glede na to so dijaki menili, da so se na delovni praksi dobro počutili in da je bilo delo raznovrstno. Nekateri dijaki programa Plovni tehnik so delovno prakso opravljali na ribiških ladjah, kjer so opravljali dela, ki nimajo nobene zveze s poklicem, za katerega so se izobraževali (čiščenje, razvrščanje, prekladanje rib). Poleg tega so na ribiških ladjah preživeli cele dneve. Precej dijakov si je želelo, da bi si mentor vzel več časa za njih in da bi se jim nasploh več posvetil, da bi dobili več informacij. Kljub kratkemu času trajanja delovne prakse, ugotavljamo, da je le-ta koristna. Za dijake je zelo pomembno, da v realnem delovnem okolju spoznajo poklic, za katerega se izobražujejo, da navežejo stike z ljudmi iz stroke. Glede na to, da so imeli dijaki pretežno pozitivne izkušnje, je delovna praksa pomembna tudi z vidika večanja motivacije za izobraževanje. Pogoji za doseganje teh ciljev je seveda, da dijaki opravljajo ustrezna dela.

Priprave na poklicno matura

Ker se je v šolskem letu, ko so dijaki programov za pridobitev srednje strokovne izobrazbe, zaključevali izobraževanje, prvič opravljala poklicna matura, smo jih povprašali tudi o pripravah nanjo. Ugotavljamo, da je najpogostejši način priprave bil ta, da so učitelji dijakom posredovali sezname vprašanj oz. primere nalog na poklicni maturi. Tak način priprave se nam zdi najbolj ustrezen. Sledi: intenzivno ponavljanje in utrjevanje snovi pri pouku ter sprotno pojasnjevanje. Zanimalo nas je tudi, iz katerih predmetov poklicne mature si dijaki želijo več priprav. Kar 61 % dijakov je navedlo slovenščino, na drugem mestu je s približno 37 % matematika, približno enak delež (tj. 17 %) dijakov si želi dodatne priprav iz tujega jezika oz. strokovno-teoretičnega predmeta. Le posamezni dijaki so odgovorili, da ne potrebujejo dodatnih priprav, iz česar sklepamo, da so se čutili dovolj pripravljene za opravljanje poklicne mature.

Na koncu smo dijake tudi povprašali, kakšni so njihovi načrti po koncu izobraževanja. Zelo velik delež dijakov, kar 85 %, jih želi nadaljevati šolanje, bodisi redno (74,7 %) bodisi ob delu (11,1 %). Le približno 4 % dijakov je odgovorilo, da se bodo čimprej zaposlili.

3.7 URESNIČEVANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

3.7.1 POGOJI ZA IZVEDBO POUKA

Pri pogojih za uresničevanje katalogov znanja so nas zanimali materialni pogoji (prostor, oprema, učni pripomočki) in kako je pri posameznem predmetu z učbeniki in učnimi sredstvi. Podatke so posredovali ravnatelji in učitelji, prikazani so po posameznih predmetih in programih.

UČBENIKI IN UČNA SREDSTVA

Pri analizi učbenikov smo si pomagali s Katalogom učbenikov za poklicne, tehniške in druge strokovne šole, ki ga v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo ter založbami za vsako šolsko leto izda Center. V katalogu so objavljena samo gradiva, ki jih s sklepom potrdi ustrezeni strokovni svet, učitelji pa lahko poleg potrjenih učnih gradiv uporabljajo tudi druga.

Splošnoizobraževalni predmeti.

Za splošno-izobraževalne predmete ustrezeni učbeniki obstajajo. Za nekatere predmete je dostopnih celo več različnih učbenikov (npr. za tuje jezike). Ena redkih pripomb je, da pogrešajo učbenike za tuji jezik, ki bi bili bolj prilagojeni jeziku stroke.

Strokovnoteoretični predmeti in praktični pouk.

Plovbni tehnik in Ladijski strojni tehnik.

Učbeniki in druga strokovna literatura v slovenskem jeziku predstavljata zlasti za oba programa precejšen problem, saj potrjenih učbenikov praktično ni. Učitelji si pomagajo z gradivi v tujih jezikih, zlasti hrvaščini ter angleščini. Za več predmetov uporabljajo učbenike vsebinsko sorodnih predmetov. Za program Plovbni tehnik so bili za nekatere predmete pripravljene učbeniki (npr. Poznavanje blaga, Pomorska geografija). V programu Ladijski strojni tehnik veliko uporabljajo gradiva, ki so bila pripravljena za izobraževalne programe s področja strojništva.

Predšolska vzgoja.

Čeprav ni bilo pripravljenih ter potrjenih učbenikov prav za ta izobraževalni program, so katalogi znanja pokriti z gradivom za dijake ter učitelje.

Prometni tehnik.

Za temeljne strokovne predmete so bili pripravljene učbeniki, v nasprotnem primeru so učitelji uporabljali učbenike sorodnih predmetov.

Tehnik optik.

Katalogi znanja niso pokriti z učbeniki, zato so učitelji uporabljali učbenike ter gradiva drugih predmetov, tudi splošno-izobraževalnih, če so bile vsebine le-teh integrirane v stroko (npr. kemija, fizika).

Prikazana analiza stanja in primernosti učbenikov je le približna, ker ne zajema vseh predmetov in se ne loteva preučevanja tematike strokovno poglobljeno. Kljub temu lahko povzamemo ugotovitev, ki jo poznamo že iz prejšnjih spremljav, da so strokovno-teoretični predmeti bistveno slabše pokriti z učbeniki ter drugimi gradivi, kot pa splošno-izobraževalni predmeti. Za praktični pouk vsaj uradno potrjenih učbenikov ni.

Najpogostejše pripombe v zvezi z razpoložljivimi učbeniki ter drugimi gradivi pa so bile: prezahtevnost ter preobsežnost, manjka literature v slovenščini, nesodobnost oz. zastarelost, nepokrivanje s katalogom znanja, v učbenikih nekaterih predmetov naj bi zagotovili več vaj oz. nalog ter praktičnih primerov.

Učitelji nekaterih predmetov morajo vložiti veliko truda v strokovno pripravo na pouk, saj iščejo gradivo po različnih virih, nemalokrat si pomagajo z učbeniki vsebinsko sorodnih predmetov istega ali drugih programov, s tujo literaturo, uporabo periodičnih publikacij. Z učbeniki v strokovnem izobraževanju so težave, saj se izobraževalni programi pogosto spreminjajo, to pa ob slabo razviti didaktiki ter hitrem razvoju stroke in tehnologije pomeni, da je skoraj nemogoče dohitevati potrebe in obvladovati zahteve po novih in posodobljenih

učbenikih. Zato se tudi učiteljem samim zdi samoumevno, da je potrebno poskrbeti za to, da so dijaki seznanjeni z aktualnim dogajanjem v stroki oz. da vedo, kje te informacije lahko dobijo. Tako učitelji iščejo informacije ter gradivo za pouk tudi prek Interneta.

Četrtnina učiteljev je odgovorila, da je pri naslednjih vpisnih generacijah zamenjala katerega od učbenikov. Učbenike so zamenjali predvsem zato, ker so medtem izšli novi, sodobnejši učbeniki. Nekateri učbeniki so bili namreč izdani kasneje, kot je bil uveden izobraževalni program.

MATERIALNI POGOJI

Materialni pogoji, ki bi morali biti izpolnjeni za uresničevanje programa, se močno razlikujejo po predmetih in posameznih šolah, zato lahko strnemo le najpogostejše pomanjkljivosti, ki so jih navedli učitelji in ravnatelji.

Prostor

Prostorski pogoji se od šole do šole zelo razlikujejo, vendar pa večina učiteljev (dobrih 60 %), prostor, v katerem poučujejo, ocenjuje ustrezno. Glavni problem, ki so ga navedli učitelji, je, da so učilnice preobremenjene in da ni stalne učilnice za določen predmet. To pomeni, da morajo učitelji in dijaki »gostovati« v drugih učilnicah, in da si učitelji prostora ne morejo urediti po svojih željah in potrebah... Nekateri so omenjali neustrezno zračenje, potrebo po klimi, tesne, po mnenju učiteljev premajhne prostore ipd.

Oprema in učni pripomočki

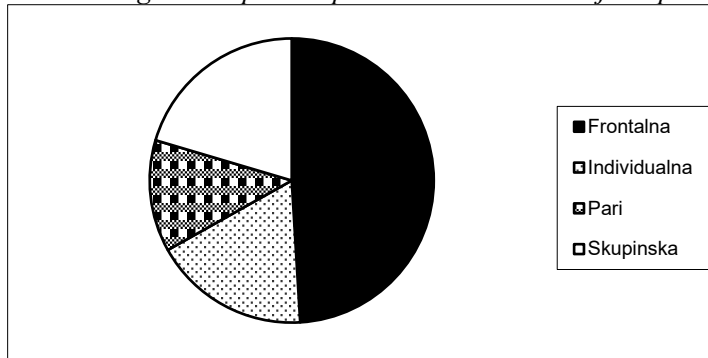
Tudi glede opremljenosti ugotavljamo, da se pogoji med šolami ter programi in predmeti precej razlikujejo. Le malo učiteljev je povsem zadovoljnih z opremo in si vedno želijo še boljše pogoje za delo. Učitelji so navajali predvsem, da si želijo več sodobne opreme in učnih pripomočkov (grafoskopi, TV, avdio in video ter računalniška oprema, razni simulatorji, modeli). Sicer pa je zaradi hitrega razvoja tehnologije težko dohitevati potrebe po najnovejših učnih pripomočkih. Tudi zato je smiselno, da se del praktičnega izobraževanja izvaja v delovnem procesu, saj podjetja praviloma razpolagajo s sodobnejšo opremo kot šole. Nekateri učitelji se potrudijo in tudi sami pripravijo nekatere pripomočke.

3. 7. 2 METODE IN OBLIKE UČENJA TER POUČEVANJA

Učitelje smo povprašali o pogostostih uporabe metodah in oblik pri pouku. Po pričakovanjih še vedno močno prevladuje metoda razlage, na drugem mestu pa je razgovor. Ostale metode (delo s tekstom, demonstracije, laboratorijsko – eksperimentalno delo, seminarske ter projektne naloge), so bile pri pouku uporabljene bistveno manj pogosto. Uporaba metod je deloma odvisna od narave predmeta. Ugotavljamo, da je v šolah torej še vedno zakoreninjen klasični način učenja in poučevanja. Učitelji uporabo izbrane metode razlage utemeljujejo s tem, da na ta način lahko obravnavajo največ snovi, da je najprimernejša, če imajo dijaki slabo predznanje, zaradi »narave predmeta oz. snovi«, da je ta metoda za dijake najbolj razumljiva. Glavni razlog za uporabo te metode pa je, da je najbolj »ekonomična« glede na razpoložljiv čas in obsežnost vsebin. Z omenjeno metodo naj bi se dijakom najlažje približala nova, neznan snov, za dijake in učitelje je razlaga najbolj enostavna, še posebej je primerna, če ni ustreznih učbenikov, in če so skupine dijakov preštevilne, da bi uporabljali kako drugo metodo. Za metodo razgovora se učitelji odločajo zaradi sledečih razlogov: da dijaki aktivno sodelujejo, kar tudi pomeni, da je bolj motivirajoča za dijake, lahko povežejo svoje znanje in izkušnje z

znanjem, ki ga dobijo v šoli, dijaki lahko sami prihajajo do zaključkov in si na tak način več zapomnijo, spodbuja dijake k razmišljanju in kritičnem mišljenju. Za delo s tekstom se odločajo zaradi narave predmeta (slovenščina, tuji jeziki), enako velja za demonstracije.

Slika 3: Pogostost uporabe posameznik oblik učenja in poučevanja

Kot je razvidno iz slike 3, v skoraj 50 % učitelji uporabljajo frontalno obliko poučevanja. Za to obliko so se odločali iz zelo podobnih razlogov kot velja za metodo razlage. Za druge oblike so se odločali zato, ker so bolj všeč dijakom, pri individualni se najlaže preveri znanje, pri skupinski se dijaki navajajo na teamsko delo. Nasploh ugotavljamo, da teamsko delo dobiva vedno večji pomen, predvsem zaradi projektne zasnovanosti nalog. Iz odgovorov učiteljev razberemo, da si sicer želijo uporabe tudi drugih metod in oblik dela, zlasti tisti, ki delajo pretežno frontalno oz. se poslužujejo metode razlage. Po našem mnenju je poleg naštetih razlog tudi v tem, da se morda tudi učitelji sami ne čutijo dovolj usposobljene za tak način dela, ampak se raje držijo ustaljenih, preizkušenih načinov dela. Učitelji so opisali tudi možnosti, ki jih razpoložljiv čas in zahteve kataloga dajejo za uporabo aktivnih metod oz. oblik pouka. Ugotavljamo, da na uporabo aktivnih metod pouka vpliva predvsem razpoložljivi čas ter angažiranost učitelja, ne pa toliko zahteve kataloga znanja. Na podlagi odgovorov učiteljev sicer ne moremo natančno povedati, kolikšen delež izmed njih redno ali občasno uporablja aktivne metode pouka. Vendar pa skoraj vsi učitelji, ki ne uporabljajo aktivnih metod, pravijo, da zmanjkuje celo časa za utrjevanje in ponavljanje snovi. V teh odgovorih se je zopet potrdilo, da so katalogi znanj vsebinsko preobsežni glede na število ur. Drugi razlogi, da učitelji v večji meri ne uporabljajo aktivnih metod pouka, je, da vzamejo veliko časa tako pri pouku kot za pripravo, prevelike skupine dijakov (zlasti pri praktičnem pouku), slabi materialni pogoji, učitelji izražajo potrebo po sodelavcu oz. laborantu (pri strokovnih predmetih, v katere so integrirane naravoslovne vsebine). Na drugi strani je izvedba pouka z aktivnimi metodami odvisna tudi od motivacije dijakov. Sicer pa so največkrat uporabljene aktivne metode pri pouku pogovor z dijaki in vaje.

V tem kontekstu nas je zanimalo, v kolikšni meri so učitelji pripravljene za uvajanje novosti v pouk. Ugotavljamo, da je kake 38 % učiteljev v zadnjem letu v pouk vneslo določene vsebinske ter didaktične novosti, ostalih 62 % pa ne. Učitelji so pojem »didaktične in vsebinske novosti« predstavljajo zelo različno, saj so navajali: projektno ter individualno delo, uporaba računalnika, vključno z internetom, delo s tekstom, vključevanje sodobne tehnologije....

3. 7. 3 SPOPOLNJEVANJE UČITELJEV

Vpeljava novega izobraževalnega programa zahteva ustrezno pripravo učiteljev, hkrati pa je usposabljanje potrebno tudi zaradi razvoja in novosti v stroki ter novih metodično-didaktičnih pristopov k učenju in poučevanju.

Tako smo učitelje ob koncu 4. letnika povprašali o kakovosti usposabljanja v zvezi z uvedbo novega programa in tudi sicer. Približno 2/3 oz. malenkost manj učiteljev je bilo mnenja, da je bilo pripravi učiteljev na vpeljevanje novega programa namenjeno dovolj pozornosti, ostali so menili, da ne. Zaradi specifičnosti področja za nekatere programe usposabljanja v zvezi s stroko pri nas skoraj ni na voljo. Zato se učitelji udeležujejo tudi usposabljanja v tujini (velja npr. za področje pomorstva), to pa je povezano z velikimi stroški. Velika večina učiteljev (87 %) je navedla, da so se v zadnjih dveh letih udeležili seminarjev, usposabljanja, in sicer v predvsem v okviru stalnega strokovnega spopolnjevanja ter študijskih skupin. Teme, ki so bile najbolj aktualne, so bile naslednje: priprave na poklicno maturo, vsakoletna srečanja učiteljev posamezne stroke, metode učenja in poučevanja (npr. uporaba računalnika pri pouku), novosti ter specifične teme iz stroke. Razveseljiva je ugotovitev, da so se skoraj vsi učitelji pripravljani dodatno usposablјati. Učitelji so navajali, da si želijo, da bi bilo na razpolago več seminarjev in da bi se jih lahko tudi pogosteje udeleževali. Nekateri so opozorili, da so bile informacije o novem izobraževalnem programu posredovane prepozno oz. da so bili pri uvajanju večinoma prepuščeni sami sebi. Na splošno pa bi najbolj potrebovali znanja iz pedagoško-didaktičnih vsebin, kamor smo vključili sodobne metode in oblike učenja ter poučevanja, preverjanje in ocenjevanje znanja, individualizacija ter diferenciacija učnega procesa ipd. Na drugem mestu so teme povezane s stroko, na tretjem pa vsebine, ki pomembne za siceršnji razvoj, vendar prav tako lahko pripomorejo k uspešnejšemu delu v razredu (učenje računalništva, komunikacijske spretnosti, tuji jeziki).

Približno 30 % učiteljev je bilo tudi mnenja, da je usposabljanju učiteljev nasploh namenjeno premalo pozornosti.

Preglednica 19: Usposabljanje učiteljev

	DA	NE
Je bilo pripravi učiteljev na vpeljevanje novega izobraževalnega programa namenjeno dovolj pozornosti?	65,2	34,8
Je usposabljanju učiteljev nasploh namenjeno dovolj pozornosti?	70,0	30,0
Udeležba na usposabljanju v zadnjih dveh letih	86,3	13,7

4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Na podlagi spremljave vpeljevanja programov srednjega strokovnega izobraževanja (Predšolska vzgoja, Prometni tehnik, Ladijski strojni tehnik, Plovbni tehnik, Tehnik optik) predstavljamo glavne ugotovitve ter predloge za dopolnitev in spremembo programov ter njihove izvedbe. Prelagamo, da se pobude proučijo zlasti v okviru študijskih skupin, ki bodo oblikovale konkretne predloge za spremembe in popravke izobraževalnih programov, prav tako pa tudi njihove izvedbe.

Ustreznost predmetnikov v celoti, posameznih sestavin predmetnikov in razmerij med njimi.

Predmetniki novih in prenovljenih programov v globalu ustrezajo potrebam poklicev. Ta ocena se tudi ujema z mnenjem 82 % učiteljev, da je njihov predmet v predmetniku ustrezno zastopan glede na poklic, za katerega program izobražuje. Prav tako dokaj ugodno ocenjujejo izbor splošno-izobraževalnih in strokovno-teoretičnih predmetov. Te ocene so enotne ne glede na izobraževalni program. Kljub temu bi bilo v programih potrebno dati večji poudarek ekološkim vsebinam, pa tudi drugim modernim znanjem in tehnologijam. Tudi v tokratnem spremljanju prenovljenih izobraževalnih programov smo ugotovili prešibko zastopanost tistih znanj, ki so uporabna v različnih poklicih, poklicnih področjih in celo različnih življenjskih situacijah. *Predlagamo, da sestavljalci prenovljenih programov namenijo več pozornosti vključevanju ključnih kvalifikacij tudi v programe srednjega strokovnega izobraževanja.*

Razmerje med teorijo in prakso v programu tretjina anketiranih ocenjuje ustrezno, tisti pa, ki menijo, da ni ustrezno, bi dali večji poudarek praktičnemu izobraževanju, in sicer tako praktičnemu pouku v šoli kot tudi delovni praksi. *Ker učitelji poudarjajo zelo velik pomen praktičnega izobraževanja, predlagamo, da pripravljavci programov proučijo, v katerih programih, je, seveda v okviru sistemskih okvirov, še možno povečati obseg praktičnega izobraževanja.*

Medpredmetne korelacije učitelji ocenjujejo dokaj ustrezno, kljub temu so nekateri izrazili pobudo, da bi morale biti povezave med vsebinami posameznih predmetov ter predmetnih področij še intenzivnejše. Predvsem je pomembno zagotavljanje povezave med poukom strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja, npr. s časovno bolj usklajenim poučevanjem obeh predmetnih področij. Hkrati ugotavljamo potrebo po večji integraciji splošno-izobraževalnih vsebin ali delov predmetov v strokovnoteoretične, seveda zlasti tistih, kateri so še posebej pomembni za bodoči poklic dijakov. Izražena pa je bila tudi potreba po večji integraciji med posameznimi splošnoizobraževalnimi predmeti. Rešitev vidimo v bolj medpredmetni zasnovanosti katalogov znanja, ki bodo nudili podlago za ustrezno izpeljavo pouka z večjim poudarkom na povezavi med splošnim, strokovnim ter praktičnim. To je potrebno upoštevati zlasti pri pripravi izobraževalnih programov in katalogov znanja, ki se bodo pripravljali v bodoče. Po drugi strani menimo, da je za doseg boljše povezanosti med predmeti in predmetnimi področji potrebno dati večji poudarek sodelovanju med učitelji pri pripravi in izpeljavi učnega procesa. Vloga CPI pri tem pa bi bila, da pripravi ustrezne programe spopolnjevanja, ki bodo to podpirali.

Ustreznost opredeljenosti ciljev v katalogih znanja.

Učitelji in ravnatelji pravijo, da je metoda določanja ciljev izobraževanja po informativnih, formativnih in socializacijskih boljša orientacija za načrtovanje pouka kot zgolj navajanje vsebin oz. učnih tem. Nov način priprave katalogov pa hkrati učiteljem nalaga več avtonomije in odgovornosti, saj je v katalogih glavni poudarek na ciljih, na učitelju pa je, katere vsebine, katere metode in oblike učenja in poučevanja bo izbral ter koliko časa bo namenil za uresničevanje posameznih ciljev.

Pri ocenah o tem, koliko posamezni predmet pripomore k uresničevanju globalnih ciljev in vsebin programa, smo ugotovili, da je v ciljnih katalogov dan poudarek zlasti splošnim ciljem, uporabnih tudi sicer v življenju. Po mnenju učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov je splošno znanje pomembno za razvijanje splošnih sposobnosti in dijakovega osebnega razvoja, učitelji strokovnoteoretičnih predmetov in praktičnega pouka pa menijo, da ti predmeti bolj pripomorejo k teoretični in praktični poklicni usposobitvi dijaka. Na

zadnje mesto učitelji postavljajo razvijanje sposobnosti za organizacijo dela, samozaposlovanje, podjetništvo.

Učitelji imajo tudi različna mnenja o tem, kako posamezna vrsta ciljev pripomore k uresničevanju ciljev katalogov znanja. Tako pri informativnih ciljih učitelji praktičnega pouka ter učitelji strokovnih predmetov najvišje vrednotijo cilje: razvijanje poklicnih interesov, prilagoditev pouka potrebam poklica ter transfer znanja za razvoj v poklicu. Omenjene tri cilje pa najnižje ocenjujejo učitelji splošnih predmetov. Ugotovitve spremljave kažejo, da učitelji na področju aplikacije potrebujejo pomoč bodisi z dopolnitvijo katalogov znanja z aplikativnimi vsebinami ter cilji bodisi z navodili, kako naj sami pripravijo ustrezno aplikacijo. Hkrati pa odgovori kažejo potrebo po intenzivnejšem sodelovanju med učitelji predmetnih področij, ko načrtujejo pouk posameznih predmetov. Ocene formativnih ciljev (kognitivna orientacija) kažejo, da cilji v katalogih znanja najbolj pripomorejo h kakovostnem spoznavanju učne snovi, kar kaže na to, da je v katalogih dana prednost spoznavni plati učnega procesa. Najredkeje pa so učitelji omenjali uporabo informacijske tehnologije. Med cilji motorične orientacije učitelji kot najbolj prevladujoč cilj, omenjajo samostojno reševanje problemov in natančnost izvajanja nalog po navodilih, manj pogosto pa zahtevnejše cilje, kot sta inovativnost in sposobnost ravnanja v kritičnih situacijah. *Naš predlog je, da je oblikovanju formativnih ciljev potrebno nameniti še več pozornosti, saj so le-ti ključni za poklic.*

Glede uresničevanja socializacijskih ciljev je spremljava pokazala, da v katalogih prevladujejo splošnejši cilji, pomembni za posameznikovo življenje, ne glede na to, kateri poklic opravljajo (osebni razvoj, osebna kultura in poštenost, sposobnost razumevanja drugega ipd.), in redkeje cilji, ki se izrazijo pri poklicnem delu, kot so komuniciranje s strankami in poslovnimi partnerji, odnos do nadrejenih in podrejenih, solidarnost s cilji podjetja ipd. Te ocene potrjujejo že znano izkušnjo, da šola v svojih delovnih in življenjskih razmerah ter v odnosih dijak – učitelj ne more uresničiti vseh ciljev poklicne socializacije.

Ustreznost katalogov znanja za posamezne predmete (cilji, vsebine) ter izpitnih katalogov.

Pri oceni o ustreznosti katalogov znanja po različnih vidikih, se je pokazala ugotovitev, ki jo poznamo že iz predhodno pripravljenih evalvacijskih poročil, in sicer da dajejo premalo možnosti za ponavljanje in utrjevanje ter da je na razpolago premalo ur glede na obsežnost snovi in ciljev v katalogih. Učitelji omenjajo tudi, da je v nekaterih katalogih še vedno preveč faktografije, kljub temu, da so katalogi pretežno ciljno zasnovani. Večina katalogov pa po mnenju učiteljev ni prepodrobna in preveč natančna, preobsežna glede na zahtevnost poklica ter ne vsebuje preveč balasta. Hkrati so cilji in vsebine katalogov aktualni oz. katalogi dajejo dovolj avtonomije učitelju, da te vsebine poišče sam.

V zvezi z vsebinskim spremembami katalogov znanja (dodajanje, izločanje ciljev ter vsebin) je bilo nekaj konkretnih predlogov, ki jih navajamo v poglavju 3. 4. 5.

V duhu večje povezave med teorijo in prakso je tudi izražena potreba učiteljev po večjem obsegu oz. poudarku na vajah pri pouku teoretičnih predmetov, saj v nekaterih katalogih znanja strokovnoteoretičnih predmetov vaje sploh niso predvidene.

Predlagamo, da vodje področij na CPI v okviru študijski skupin pregledajo in proučijo predloge za spremembe in dopolnitve katalogov znanja ter kataloge dopolnijo. Pri tem je potrebno upoštevati dejstvo, da so nekateri katalogi že sedaj vsebinsko precej obsežni in natrpani, zato naj bodo spremembe take, da ne bodo preveč širile vsebin. Še bolj je potrebno dati poudarek učinkovitemu in manj učinkovinskemu načrtovanju katalogov. Vse predloge sprememb bo CPI v kompletu predložil v obravnavo in potrditev Strokovnemu svetu.

83 % učiteljev meni, da so opredeljene obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja ustrezne, 14 % jih meni, da so delno ustrezne. Predvsem se jim zdi problematično pridobivanje obveznih ustnih ocen, ker je ustno preverjanje in ocenjevanje zelo zamudno in je zato lahko premalo poglobljeno. Poleg obveznih načinov so učitelji prakticirali še druge, pri čemer je šlo v večji meri za preverjanje in manj za ocenjevanje. Prevladovalo je skupinsko delo, projekti, seminarji oz. seminarske naloge, referati, praktično delo.

Ocene o tem, kako je učiteljem uspelo uresničiti zahteve katalogov znanja, so konsistentne z ugotovitvijo, da ostaja premalo časa za ponavljanje in utrjevanje. Samo četrtina učiteljev je uspela uresničiti vse zahteve svojega kataloga in doseči trdno znanje, kar 33 % pa jih pravi, da znanje pri dijakih ni utrjeno, saj za to zmanjkuje časa. Te ocene so enotne za vse vključene izobraževalne programe. Rešitve ne moremo iskati v povečanem obsegu ur, pač pa je potrebno izvedbo pouka prilagoditi tako, da bo dovolj časa ostalo tudi za utrjevanje. Tako naj učitelji sami presodijo, kako bi lahko pouk »racionalizirali« (manjši poudarek in manj časa za manj relevantne vsebine ipd.). Racionalizacijo in prihranek časa vidimo tudi v časovno in vsebinsko bolj usklajenem pouku različnih predmetov in boljšem povezovanju teorije in vaj in da bi vsaj del teoretičnega znanja podalo z izkustvenim učenjem ali ob praktičnem pouku.

V zvezi z izpitnimi katalogi učitelji niso imeli posebnih pripomb, poudarili pa so pomembnost vključitve aktualnih vsebin stroke.

Mnenja dijakov.

V zvezi z učno klimo ugotavljamo razmeroma dobre odnose med učitelji in dijaki, npr. pravičnost pri ocenjevanju, pripravljenost učiteljev, da poslušajo dijake. V odgovorih dijakov pa so se tudi potrdile nekatere ugotovitve, ki izhajajo že iz odgovorov učiteljev, in sicer so oboji izrazili potrebo po več ponavljanja in utrjevanja ter več možnosti za aktivno sodelovanje dijakov. Dijaki so tudi izrazili željo po boljši povezavi med teorijo in prakso. Tudi med dijaki samimi so odnosi dobri, korektni.

Odgovori dijakov o zahtevnosti izobraževalnega programa kažejo, da se jim najzahtevnejši zdijo temeljni splošno-izobraževalni predmeti, ki so tudi predmeti poklicne mature, najljubši pa so jim predmeti psihologija, športna vzgoja ter tuji jezik. Razloge za prezahtevnost vidijo v obsežnosti snovi, v tem, da so posamezni predmeti preveč teoretično zasnovani, težave pa imajo tudi zato, ker ne vidijo uporabnosti predmeta v poklicu oz. povezave med teorijo in prakso. Hkrati bi si želeli več angažiranja in truda s strani profesorjev. Največ vprašanih dijakov za svoj najljubši predmet pravi, da se mu zdi zanimiv, v njem najdejo povezavo s prakso oz. bodočim poklicem. Ugotavljamo, da na to, kako dijaki doživljajo pouk, zelo veliko vpliva profesor. Nekateri dijaki so navajali, da so pri predmetu uspešni in da ga obvladajo ali pa jim predmet ni prezahteven, lahko se sprostijo, izrazijo svojo ustvarjalnost ipd.

Praktično izobraževanje v delovnem procesu v programih srednjega strokovnega izobraževanja poteka kot nekaj-tedenska delovna praksa. Ugotavljamo, da so imeli dijaki na delovni praksi pretežno pozitivne izkušnje in da je bila za njih koristna. Predvsem so se dobro razumeli z mentorjem in drugimi zaposlenimi. Dijaki so v kratkem času delovne prakse spoznali delo v svojem poklicu in lahko so povezali znanje pridobljeno v šoli, s prakso, kar je tudi namen praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Nekateri so morali opravljati dela, ki niso povezana z nalogami poklica, za katerega se izobražujejo. Precej dijakov si je želelo, da bi se jim mentor bolj posvetil, da bi dobili več informacij.

Pogoji za izvajanje izobraževalnih programov.

Učbeniki. Ugotovitve kažejo, da so glede tega splošnoizobraževalni predmeti na boljšem kakor strokovnoteoretični in praktični pouk. Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov kot

glavno pomanjkljivost navajajo preobsežnost učbenikov ter neprimernost v smislu, da so bolj primerni za gimnazijske programe (prezahtevni). Učitelji tujih jezikov pogrešajo večjo naravnost učbenikov na jezik stroke. Pri strokovno-teoretičnih predmetih, za katere učbenika ni, si učitelji pomagajo z učbeniki za sorodne predmete, večkrat tudi s tujo literaturo, uporabo periodičnih publikacij, iskanjem prek Interneta. Najpogostejše pripombe v zvezi z razpoložljivimi gradivi so bile: prezahtevnost ter preobsežnost, manjka literature v slovenščini, nesodobnost oz. zastarelost, nepokrivanje s katalogom znanja, v učbenikih nekaterih predmetov naj bi zagotovili več vaj oz. nalog ter praktičnih primerov.

Četrtnina učiteljev je odgovorila, da je pri naslednjih vpisnih generacijah zamenjala katerega od učbenikov, predvsem zato, ker so medtem izšli novi, sodobnejši učbeniki.

Menimo, da je potencialne avtorje učbenikov potrebno še bolj spodbujati za pripravo učbenikov, hkrati pa tudi več poudarka dati usposabljanju za pisanje učbenikov in drugih gradiv za pouk.

Materialni pogoji. V zvezi z materialnimi pogoji ugotavljamo, da se razmere med šolami, programi ter predmeti precej razlikujejo. V zadnjem obdobju je bilo veliko denarja vložena v opremljanje strokovnih šol, a je razvoj tehnologij in materialov tako hiter, da ga s posodabljanjem opreme skoraj ni mogoče dohitevati (to velja še posebej za informatiko, pouk strokovnih predmetov in praktični pouk). To ugotovitev potrjujejo odgovori učiteljev, ki pravijo, da je oprema zastarela in da primanjkuje sodobnih učil in pripomočkov (kot so AV sredstva – TV, videorekorder, LCD projektor, sodobna strojna in programska računalniška oprema). Stanje bi se lahko izboljšalo s participacijo predstavnikov delodajalcev in lokalnih skupnosti pri opremljanju šol. S prostori oz. učilnicami so učitelji bolj zadovoljni, razen tam, kjer na šoli ni specializiranih učilnic za posamezni predmet. Učitelji opozarjajo na prostorsko stisko, saj se pouk zaradi prevelike zasedenosti učilnic ne more vedno odvijati v stalnem prostoru.

Metode učenja in poučevanja.

Spremljava je dala pričakovano ugotovitev, namreč, da pri učenju in poučevanju prevladujejo klasične, že dobro uveljavljene metode in oblike, torej metoda razlage, med oblikami pa frontalna. Glavni razlog za uporabo omenjenih načinov je, da sta najbolj »ekonomična« glede na razpoložljiv čas in obsežnost vsebin. Uporaba metod je deloma povezana tudi z naravo predmeta. Tako se aktivnejših pristopov v večji meri poslužujejo učitelji praktičnega pouka. Sicer so največkrat uporabljeni aktivni načini dela pri pouku pogovor z dijaki in vaje. Čeprav tudi učitelji sami priznavajo, da so druge metode in oblike dela zanimivejše, dijake bolj motivirajo in omogočajo boljše pomnjenje, jih v pouk ne vpeljujejo v tolikšni meri, kot bi si želeli sami in tudi dijaki.

Naše mnenje je, da je v uvajanje novosti v pouk potrebno iti postopoma, z majhnimi koraki, samo pri določenih sklopih. Prav temam v zvezi s sodobnimi metodami in oblikami dela je potrebno dati večji poudarek pri stalnem strokovnem usposabljanju učiteljev. To se je potrdilo tudi pri ugotavljanju, katere teme bi učitelji najbolj potrebovali pri svojem usposabljanju. Izkazalo se je namreč, da so to prav teme s pedagoškega področja in v manjši meri s strokovnega. *To pa tudi pomeni, da je potrebno v katalogu stalnega strokovnega spopolnjevanja razpisati več seminarjev prav na teme v zvezi z didaktiko in metodiko poučevanja, prav tako pa naj vodstvo šol svoje učitelje usmerja, da se udeležijo prav tovrstnih seminarjev.*

6. LITERATURA IN VIRI

Izobraževalni programi Ladijski strojni tehnik, Plovbni tehnik, Predšolska vzgoja, Prometni tehnik, Tehnik optik,

Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo in šport: Srednješolski izobraževalni programi II. 4. dopolnjena in spremenjena izdaja. Ljubljana, marec 2003.

Strokovni svet za poklicni in strokovno izobraževanje Republike Slovenije, Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje: Izhodišča za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. Ljubljana, 1997.

Ministrstvo za šolstvo in šport: Šolska zakonodaja I (Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju). Ljubljana, junij 1996.

Ministrstvo za šolstvo in šport: Podatki o vpisu v gimnazije in programe poklicnega in strokovnega izobraževanja za šolska leta 1998/99 – 2001/ 02.

Državni izpitni center. Poročilo o poklicni maturi 2002 – Spomladanski in jesenski izpitni rok. Ljubljana, november 2002.

Zapisniki sej Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje.